

Jaarverslag 2021

Overzicht van een bewogen jaar

STICHTING OUDE
GRONINGER KERKEN

Torenportaal in Oldehove. Foto Omke Oudeman

Voorwoord

Voor u ligt het jaarverslag 2021 van opnieuw een bewogen jaar. Waar in 2020 nog niet meteen zicht was op een coronavaccin en de wereld in onzekerheid verkeerde over welke gevolgen de pandemie zou hebben op lange termijn, zijn we bij het schrijven van dit jaarverslag opnieuw in een periode beland die niemand voor mogelijk had gehouden.

Terugkijkend naar 2021 kan echter worden gesteld, dat de Stichting Oude Groninger Kerken ook dit jaar weer goed heeft doorstaan, ondanks de onzekerheden en lockdowns als gevolg van de pandemie. Financieel gezien werd het negatieve resultaat over 2020 in het afgelopen jaar ruimschoots goedge maakt door enerzijds schenkingen en legaten en anderzijds door een goed beleggingsresultaat. Vanuit een inhoudelijk perspectief was ons erfgoed toegankelijk en zichtbaar voor iedereen: de kerken stonden zoveel mogelijk open en er vonden activiteiten plaats zodra dit kon. Dankzij deze openstellingen maakten velen vaak voor het eerst kennis met ons bijzondere monumentale erfgoed. Door open te zijn en door onze kerken, activiteiten en kennis te delen met een zo groot mogelijk publiek waren we een toonbeeld van levend erfgoed. Het levend houden van ons erfgoed rechtvaardigt ons bestaan als stichting en zijn onze kerken zo – ondanks hun vaak gewijzigde functie – de huiskamer of het podium van het dorp. Op deze wijze dragen we bij aan de leefbaarheid van een dunbevolkt gebied en bieden we toeristen een culturele beleving in het groen.

De onderhoudsstaat waarin onze kerken verkeren blijft onverminderd hoog. Door continue aandacht voor instandhouding (onderhoud en restauratie) zijn onze kerken pareltjes in het Groninger landschap en blijft de term ‘bakens van betekenis’ nog altijd van kracht.

Verderop in dit jaarverslag worden in de verschillende hoofdstukken onze activiteiten nader verantwoord en geeft het een beeld van de samenwerking tussen alle medewerkers van de stichting onderling en met externe partijen. Wij wensen u veel plezier bij het lezen van dit jaarverslag.

Pim de Bruijne, bestuursvoorzitter
Patty Wageman, directeur

“

*Het levend houden van ons
erfgoed rechtvaardigt ons
bestaan als stichting en zijn
onze kerken zo – ondanks hun
vaak gewijzigde functie – de
huiskamer of het podium van
het dorp.*

”

Inhoud

01	Voorwoord	1
02	Inleiding	4
03	Algemeen verantwoordingsverslag	10
04	Instandhouding	12
05	Overdrachten	20
06	Educatie	22
07	Activiteiten en communicatie	28
08	Vrijwilligers	38
09	Personeel en organisatie	42
10	Vooruitblik 2022	46
11	Financiën	46
12	Geconsolideerde jaarrekening	50
13	Lijst van bezit	94

Inleiding

Corona

Het jaar 2021 werd wereldwijd opnieuw getekend door corona. Voor het tweede jaar op rij werden activiteiten opgestart en afgelast of vroegtijdig gesloten, kregen leerlingen en studenten thuis les, bleef anderhalve meter afstand houden en de mondkapjesplicht van kracht en was samenkomen op gezette tijden niet mogelijk. Het was echter ook een jaar waarin, evenals het jaar daarvoor, vele mensen in eigen land hun vakantie vierden en zo onze kerken ontdekten. Want dit bleef mogelijk, ook onder de RIVM maatregelen. Zodra het kon, organiseerden vele plaatselijke commissies hun concerten en andere activiteiten, en kon men een kerk bezoeken voor contemplatie, rust, schoonheid en gebed, of om een kaarsje voor een dierbare aan te steken.

Dit jaar gaf tegelijkertijd aan hoe flexibel en wendbaar de mens is en hoe wij daar als stichting zoveel mogelijk op hebben gereageerd en geanticipeerd. Hoewel de mens en zijn omgeving telkens weer werden uitgedaagd en er geen gewenning optrad waar het ging om corona, bleek dat zowel de medewerkers als de vrijwilligers zich iedere keer aanpasten om hun werk zo goed mogelijk te kunnen uitvoeren. Wat betreft instandhouding en restauratie van onze kerken ging dit evenals vorig jaar gewoon door en werd er zelfs intensief gewerkt aan de kerken van bijvoorbeeld Spijk en Middelstum. De ingezette koers ten aanzien van duurzaamheid en groen krijgt steeds meer vorm en begint zijn eerste vruchten af te werpen door samenwerkingen en het maken van plannen voor kerkhoven, maar ook waar het gaat om pilots op het gebied van energietransitie. Helaas was het voor onze afdeling educatie opnieuw een jaar waarin weinig mogelijk was en heeft de Schoolkerk in Garmerwolde nog steeds geen regulier jaar kunnen draaien om eventuele kinderziektes op te kunnen lossen. Hetzelfde geldt voor de ambities van de Akerk, waar het hele jaar door activiteiten werden geïnitieerd maar deze vaak een korte levensduur of beperkte voorbereiding hadden.

Positieve impulsen

Het boekjaar werd positief afgesloten met een resultaat van € 1.580.041, dit mede als gevolg van een buitengewoon goed beleggingsjaar.

We waren verheugd te vernemen dat de diverse projecten die de stichting ontwikkelt nationaal en internationaal goed ontvangen worden: zo won de Schoolkerk het afgelopen jaar de door Europa Nostra ingestelde European Heritage Award in de sectie educatie voor het programma in de Schoolkerk en werd het gebouw genomineerd voor de Dutch Daylight Award. Tot onze grote verrassing wonnen we de prijs voor de beste thuiswerkgever 2021.

De Akerk was een van de negen kerken die meedeelde met de landelijke prijsvraag *Sublieme Schoonheid / Sublieme Duurzaamheid*, geïnitieerd door de Rijksbouwmeester en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Festivals als Terug naar het Begin, ODE, en de Zomerjazz Fietstour vonden allemaal plaats in onze kerken, al dan niet in gewijzigde vorm.

Kennisdeling en beleving van ons erfgoed zijn naast instandhouding belangrijke kernwaarden van onze stichting. Het streven naar een samenspel tussen monumenten en mensen, samenwerking en partnerschap, gebouw en natuur zoals ook in het meerjarenplan 2021-2024 is geformuleerd, blijft van kracht. Samenwerkingen met diverse culturele en maatschappelijke instellingen werden gecontinueerd of verder ontwikkeld. Nieuwe initiatieven werden gestart om de schoonheid en leefbaarheid in dorp en stad waar mogelijk te stimuleren en te verrijken. Onze sociale en culturele rol als bakens van betekenis proberen we iedere keer weer te verdiepen en uit te breiden. Deze rol past ons, geeft ons energie en verbreedt onze horizon.

Onze kennis wordt versterkt en verdiept dankzij onze vele samenwerkingspartners, bedrijven en restauratoren waarmee wij op regelmatige basis werken en die de flexibele schil om onze organisatie zijn. We noemen er hier een paar: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Toekomst Religieus Erfgoed), Museum Catharijneconvent, Rijksuniversiteit Groningen, Hanzehogeschool Groningen, Future for Religious Heritage, de Vereniging Beheerders Monumentale Kerkgebouwen, het landelijke Grote Kerkenoverleg, de Federatie Instandhouding Monumenten, Stichting Het Groninger Landschap, Landschapsbeheer Groningen, SPOT, Erfgoedpartners, Stichting K&C, Terra College, restauratieateliers en bouwbedrijven.

Vrijwilligers, donateurs, fondsen en overheden

Als Stichting Oude Groninger Kerken richten we ons op samenwerking, maar mogen we ons ook verheugen op een stevige ondersteuning vanuit alle lagen van de samenleving. Met andere woorden, we doen het niet alleen en we zijn dankbaar voor loyaliteit van onze ruim 600 vrijwilligers, verdeeld over plaatselijke commissies, specialiteitencommissies, ons kantoor en over ons groene, archeologische erfgoed. Daar komt bij dat de stichting niet kan functioneren zonder de financiële ondersteuning van vele subsidiegevers, fondsen, onze fondsen op naam, overheden, particuliere schenkers en ruim 6400 donateurs. We willen iedereen hiervoor bedanken.

Bijzondere Locaties Groningen

Het afgelopen jaar werd de positie van de Bijzondere Locaties Groningen B.V. tegen het licht gehouden en werd de dertien jaar dat deze B.V. bestond geëvalueerd. De Raad van Commissarissen kwam met het bestuur van de Stichting Oude Groninger Kerken tot de conclusie dat met de nieuwe ambities rondom de Akerk en andere accenten in de bedrijfsvoering de B.V. niet langer bestaansrecht had. Als gevolg daarvan werd de ontbinding van de B.V. in gang gezet die in 2022 is voltooid, waardoor de Raad van Commissarissen van zijn verantwoordelijkheid is ontheven.

Organisatie en bestuur

In 2021 besprak het bestuur ook de bestuursstructuur van de stichting. Dit onderwerp kwam in eerdere jaren regelmatig ter sprake. Dit jaar werd daadwerkelijk een statutenwijziging voorbereid van de Stichting Oude Groninger Kerken: van een bestuur naar een Raad van Toezichtmodel met een directeur/bestuurder. Het nieuwe model past in de professionele ontwikkeling van onze stichting waarbij de directeur al een ruim mandaat had en het bestuur de afgelopen jaren meer op afstand functioneerde. Veel met ons vergelijkbare ANBI-

stichtingen werken met een Raad van Toezichtmodel. Met ingang van 1 januari 2022 is de Raad van Toezicht geïnstalleerd. Conform de Governance Code Cultuur is een rooster van aftreden opgesteld dat de zittingsperiode van het oude bestuur volgt. Dit heeft tot gevolg dat er dit voorjaar van 2022 een nieuwe voorzitter en lid van de Raad van Toezicht worden gezocht. Met de wijziging van het bestuursmodel is de Raad van Advies van de Stichting Oude Groninger Kerken met ingang van 1 januari 2022 opgeheven.

Het bestuur kwam het afgelopen jaar zes keer veelal digitaal bijeen, dit was twee keer meer dan gebruikelijk om de statutenwijziging goed te kunnen voorbereiden. De auditcommissie kwam twee keer bijeen; voor de bespreking van de jaarrekening met jaarverslag en de begroting met jaarplan. In de laatste vergadering van het jaar evalueerde het bestuur zijn eigen functioneren en had de remuneratiecommissie een voortgangsgesprek met de directeur.

Governance

De Stichting Oude Groninger Kerken onderschrijft de navolgende gedragscodes en richtlijnen uit de Erkenningsregeling Goede Doelen Nederland:

- De Code Goed Bestuur
- De Regeling beloning directeuren van goede doelen

De Stichting hanteert een gedragscode voor het gebruik van de sociale media, de communicatie in het kader van de aardbevingsproblematiek en de databeveiliging.

De Stichting Oude Groninger Kerken continueert het werken volgens de drie codes: de Governance Code Cultuur, de Fair Practice Code en de Code Diversiteit & Inclusie voor zover die op de stichting van toepassing zijn en een afspiegeling is van de samenleving in het gebied.

Kerk Open, Garmerwolde

Algemeen verantwoordings- verslag

De Stichting Oude Groninger Kerken is opgericht op 13 mei 1969, een tijd waarin vele kerken bedreigd werden door ernstig en onaanvaardbaar verval. Dankzij het initiatief van een groep zeer betrokken en gemotiveerde mensen werd de huidige stichting opgericht die zich inzet voor het behoud van de kerken als religieus erfgoed.

Missie

De Stichting Oude Groninger Kerken zet zich in voor het materiële en functionele behoud van de monumentale Groninger kerken en hun omgeving. Een duurzame benadering van gebouw en mens speelt daarin een steeds grotere rol. Naast het behouden van deze waardevolle, historische gebouwen, stimuleert de stichting de openstelling van deze gebouwen door ze opnieuw te laten functioneren als plaatsen van ontmoeting en bezinning met aandacht voor beleving en biodiversiteit. Daarnaast zet de stichting zich in voor het bevorderen van de belangstelling voor dit specifieke erfgoed.

Doel

De stichting tracht haar missie te verwezenlijken door:

01

Het verwerven, bewaren, restaureren, beheren en ter bezichtiging stellen van monumentale kerken en hun bijgebouwen en terreinen in de ruimste zin.

02

Het streven naar een gebruik van de gebouwen en de terreinen zoveel mogelijk in overeenstemming met hun aard.

Beleidsplan 2021-2024

In dit jaarverslag wordt gerapporteerd en geëvalueerd op basis van het in 2020 vastgestelde beleidsplan *Bakens van betekenis 2021-2024*. Het beleidsplan is te raadplegen op groningerkerken.nl.

Deze verantwoording gaat uit van het Werkplan 2021 op basis van beleidsvoornemens 2021-2024 in het beleidsplan *Bakens van betekenis 2021-2024*.

03

Het nemen van initiatieven op het gebied van adviezen, voorlichting, publicatie en het leggen van contact met bezitters van bouwwerken en terreinen sub 01 bedoeld.

04

Alle andere middelen, welke tot bevordering van dat doel leiden.

Instandhouding

Restauratie en onderhoud

In 2021 zijn diverse onderhouds- en restauratieprojecten uitgevoerd. De onderhoudscyclus is zo georganiseerd dat elke kerk eens per zes jaren aan de beurt is. Al naar gelang de onderhoudsstaat worden werkzaamheden aan de desbetreffende kerk ingepland. Een schilderbeurt is bijvoorbeeld gemiddeld eens in de zes jaren nodig. Maar ook incidenteel noodzakelijke werkzaamheden worden uitgevoerd. Met een totaalbezit van 98 kerken zijn er per jaar ongeveer zestien kerken waar een onderhoudsproject plaatsvindt. De belangrijkste basis voor deze financiering is de Subsidieregeling Instandhouding Monumenten.

Restauraties

Spijk

Een grote restauratie vond dit jaar plaats aan de kerk en toren van Spijk. Dat was hard nodig want de kerk en toren verkeerden in slechte staat. Veel houtwerk van de toren was aangetast of zelfs ingerot. Het metselwerk en het buitenpleisterwerk van de kerk vertoonde veelvuldig scheuren en craquelé en was plaatselijk reeds van de muur gevallen. De dakpannen veroorzaakten regelmatig lekkage. Tegelijk met de restauratie is ook de bevestigingschade hersteld en zijn de gebruiksvoorzieningen in de kerk verbeterd door het aanbrengen van nieuwe toiletten onder de orgelgalerij en een nieuwe keuken in de noordbeuk.

Om het metselwerk te herstellen moest er aan de buitenzijde nogal wat stucwerk weggekap worden, waardoor het achterliggende middeleeuwse metselwerk voor een deel weer even in het zicht kwam wat bijzondere verrassingen opleverde. Aan de zuidzijde kwam achter het stucwerk een bakstenen hoofdje tevoorschijn.

Dit hoofdje was een sluitsteen boven een oude, dichtgemetselde ingang van de kerk uit de dertiende eeuw. Eeuwenlang is dit hoofdje achter het stucwerk verborgen geweest. Na de restauratie blijft dit bijzondere mannetje of vrouwtje zichtbaar in de gevel.

Tijdens de restauratie is ook onderzoek gedaan naar de oorspronkelijke kleuren van de toren. Hier kwam een veel kleuriger beeld naar voren dan het wit dat voor de restauratie was gebruikt. Veel gebouwen zijn in de loop der jaren van kleur verschoten. Uit het onderzoeken van de oude verlagen bleek dat de toren oorspronkelijk een afwerking met een zandsteengele kleur heeft gehad. Dit past erg goed bij het classicistische uiterlijk dat de toren bij de bouw in 1902 kreeg.

Onderhoud kerken en torens

Dit jaar is onderhoud uitgevoerd aan de kerken van Middelstum, Ulrum, Zeerijp, Kropswolde, Den Anel, Grootegast, Grijpskerk, Lettelbert, Opwierde, Saaxumhuizen en de synagoge Appingedam. In verband met de brandveiligheid wordt van elke kerk waaraan groot onderhoud wordt uitgevoerd ook de elektrische installatie gecontroleerd en waar nodig aangepast.

In de kerken van Middelstum, Ulrum en Kropswolde werd onderhoud gecombineerd uitgevoerd met het herstel van bevestigingschade.

Bij de projecten in Kropswolde en Grijpskerk vond historisch kleuronderzoek plaats en is er aan de hand van dat onderzoek gekozen voor een passende, historische kleurstelling.

Voor de kerk Saaxumhuizen stond voor dit jaar alleen schilderwerk gepland. Tijdens de uitvoering bleek echter de gehele houten balustrade onherstelbaar verrot te zijn. De balustrade is inmiddels vervangen en de schilderwerkzaamheden zijn afgerond.

Pastorie Middelstum

De periodieke noodzaak om de buitenzijde van de pastorie te schilderen is aangegrepen om voor de oorspronkelijke kleurstelling te kiezen. De pastorie dateert uit 1876 met een aangebouwde serre uit de jaren twintig. Mede op basis van historisch kleuronderzoek is ervoor gekozen de buitenzijde terug te brengen in de kleuren van de jaren twintig van de vorige eeuw. Dit heeft onder andere geleid tot een verrassend blauwgroen en bruin van de serre. Het interieur van de serre is in het originele lichtblauw geschilderd.

Orgels

Harkstede

Na een intensieve fondsenwerving kon aan het eind van het jaar worden gestart met de voorbereidingen van de uitvoerende fase van de restauratie van het orgel in Harkstede. Deze restauratie is in meerdere opzichten uniek te noemen. Het restauratieplan begon met de restauratie van één orgel maar mondde uit in de realisatie van twee aparte orgels. En dat daar vervolgens niet één maar drie orgelbouwers voor nodig zijn kan een gewaagde stap worden genoemd. Het bijzondere is dat het hier een restauratie betreft waarbij klank het uitgangspunt zal zijn en er tijdens het restauratieproces onderzoek wordt gedaan naar de klank van dit Schnitgerorgel.

Met het in 1696 gebouwde Schnitgerorgel en het in 1908 ertegenaan gebouwde orgel van Eertman staan er eigenlijk twee historische orgels op de orgelgalerij. In de komende restauratie zullen deze ook weer letterlijk van elkaar gescheiden worden, zodat beide weer kunnen worden bespeeld.

Ingediende restauratieplannen voor orgels

Voor de orgels in de kerken van Hornhuizen, Den Andel, Harkstede en Niehove is een restauratieplan ingediend voor subsidie bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in het kader van de regeling 'Klinkend Erfgoed'. Voor de restauratie van het orgel in Hornhuizen is tevens een aanvraag ingediend bij de provincie Groningen in het kader van de GRRG-regeling. Deze laatste werd in 2021 afgewezen, maar in 2022 toegekend.

Dossier mijnbouwschade

In 2021 zijn omvangrijke mijnbouwschades aan de kerken van Ulrum, Kropswolde en Spijk hersteld. In alle gevallen is het schadeherstel gecombineerd met onderhoud of restauratie.

Restauratie interieur pastorie Middelstum

Het Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG) en de Stichting Oude Groninger Kerken hebben in 2020 een convenant gesloten over het herstel van schade aan de kerkgebouwen van de stichting. Vervolgens zijn in 2021 de schadegevallen die rechtstreeks onder verantwoordelijkheid van de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) vielen eveneens overgenomen door het Instituut Mijnbouwschade Groningen. Deze schades worden nu afgehandeld overeenkomstig het convenant. Dit heeft in 2021 geresulteerd in de aanvang van herstel van omvangrijke schade aan de Hippolytus-kerk in Middelstum. Met name de gewelven en vroeg zestiende-eeuwse gewelfschilderingen waren ernstig beschadigd.

Het herstel van mijnbouwschade aan onder andere de kerken van Kiel-Windeweer, Engelbert en Leegkerk werd voorbereid.

Met de losstaande toren van Zeerijp heeft de Stichting Oude Groninger Kerken een bijdrage in de pilot Tiltensoren van de Nationaal Coördinator Groningen. In dit project worden met behulp van sensoren trillingen, scheefstand en ontwikkeling van schade gedurende een aantal jaren nauwlettend gevolgd.

Bouwkundige versterking
Het meest ingrijpende versterkingsproject betreft de kerk met consistorie van Overschild. De kerk wordt versterkt door middel van *base isolation*. De versterking vindt plaats in combinatie met herstel mijnbouwschade, restauratie, nieuwbouw ten behoeve van doorbestemming en verduurzaming.

Ofschoon belangrijke stappen in planvorming en financiering zijn gezet is het vanwege de complexiteit en omvang van het project nog niet tot uitvoering gekomen. Naar de stellige verwachting vangt de uitvoering in 2022 aan.

Dit jaar zijn de karakteristieke schoorstenen van de pastorie in Middelstum versterkt. Dit is gedaan met volledig behoud van de historische componenten van deze elementen.

Monumentale kerkgebouwen in het versterkingsgebied zijn in het verleden met name geïnspecteerd volgens de Calvi-methode. Dit onderzoek en vervolgens eventueel versterking vindt plaats onder verantwoordelijkheid van de Nationaal Coördinator Groningen. De stichting is bij deze aanpak betrokken vanwege de visie als monumenten beherende organisatie en de expertise die hierbij komt kijken. Het komende jaar worden de eerste uit dit oogpunt mogelijke risico-elementen aangepakt.

Voorzieningen en gebruik
Akerk
De Akerk is dit jaar onderdeel geweest van de prijsvraag ‘*Sublieme Schoonheid / Sublieme Duurzaamheid*’. Het Rijk had een prijsvraag uitgeschreven met als thema: hoe verduurzaam je een stadskerk? De Akerk deed mee in de categorie ‘energiekoppelingen: opvang, energieopwekking en –uitwisseling’. Deelnemers aan de prijsvraag werden gevraagd om concrete oplossingen voor het verduurzamen van iconische stadskerken in te dienen. Oplossingen die nog niet eerder zijn bedacht en tegelijkertijd goed uitvoerbaar zijn, bij voorkeur ook voor andere (dorps-)kerken. Het team voor de Akerk heeft gezocht naar een antwoord op de vraag hoe een stadskerk een bron van energie kan worden. De ontwerpers kozen voor een zichtbare toevoeging, zoals vele generaties door de eeuwen heen dat ook al hebben gedaan. Kerken worden getransformeerd in een metabolische bron. Een bron waarmee niet alleen stromen van energie en water doorheen zullen vloeien. Maar ook stromen van vermaak, vriendschap, respect en erkenning. Tijdens de Dutch Design Week in Eindhoven zijn de plannen gepresenteerd. In het komende jaar zal gekeken worden of de plannen ook meegenomen worden in de verdere ontwikkeling van de plannen voor de Akerk.

Voor de nieuwe koers in het beleid en gebruik van de Akerk is een projectplan geschreven ‘Akerk voor alle stadgers – de deuren gaan weer open!’.

Tot slot vinden in de Akerk continu onderhoud- en herstelwerkzaamheden plaats. Zo ook het afgelopen jaar. Denk hierbij aan het herstellen van glas in lood, stucwerk en het oplossen van lekkages.

Beerta
De kerk van Beerta wordt al geruime tijd gebruikt en geëxploiteerd door Dorpsbelangen Beerta. Het is een grote zestiende-eeuwse kerk en minder geschikt voor kleinere activiteiten. Daarom is samen met Dorpsbelangen Beerta enkele jaren geleden een verbouwplan tot ‘dorpshuis plus’ ontwikkeld. De planvorming stond dit jaar op een laag pitje. Een planfase vraagt om intensief en omvangrijk overleg wat vanwege corona erg lastig is gebleken.

Gasthuizen
Na verschillende pogingen om een herkenbare plek te realiseren op de plaats van de afgebroken kerk met toren van Garsthuizen is nu de keuze gevallen op een architectonische vertaling van dit landmerk. Hiertoe is opdracht gegeven aan architect Marjolein van Eig met haar BureauVanEig. Dit bureau heeft na gesprekken met betrokkenen een ontwerp gemaakt dat invulling

geeft aan de plek. Doel is de plek en daarmee het dorp weer identiteit te geven. Van afstand moet weer een dorpshart zichtbaar zijn.

Groningen: Synagoge Folkingestraat

De synagoge in de Folkingestraat heeft een *make over* gekregen. De synagoge is verbouwd tot een synagoge met een permanente museale inrichting en opstelling. Deze nieuwe inrichting werd verzorgd door Studio 212Fahrenheit, hetzelfde bureau dat ook de inrichting van de Schoolkerk verzorgde in Garmerwolde. Behalve de nieuwe inrichting werd ook de Mikwe (het rituele bad in de Synagoge) gerestaureerd en onderdeel van de permanente opstelling. De Stichting Folkingestraat Synagoge en de Stichting Oude Groninger Kerken werkten hierin samen, waarbij de Stichting Oude Groninger Kerken vooral het verbouwproces begeleidde.

Leermens

In Leermens was de oude luchtverwarmingsinstallatie al enige tijd buiten gebruik. Aangezien er in de kerk geen gasvoorziening aanwezig is, heeft onderzoek plaatsgevonden naar de mogelijkheden van elektrische verwarming middels stralingspanelen. Helaas is deze optie op dit moment nog niet mogelijk. Derhalve is ervoor gekozen om de bestaande luchtverwarmingsinstallatie om te bouwen zodat deze functioneert op propaangas. Op de plek waar de dieseltank zich bevond staat nu een, in de kleur van de gevel gespoten, kast met propaangasflessen.

Midwolda

Ook in Midwolda is een nieuwe luchtverwarmingsinstallatie geïnstalleerd. Bij de projecten in Leermens en Midwolda is asbest verwijderd waardoor de kosten hoger uitvielen dan voorzien.

Obergum

Het verbouwplan voor de doorbestemming van de kerk heeft geresulteerd in een definitief ontwerp van Liesbeth Van der Pol, dok architecten, waarbij de kerk zowel kan functioneren als mooie huiskamer of als concertzaal. Bijzonder aan dit plan is dat er een opbergkamer naast de kerk wordt voorzien in de vorm van een kleine houten kerk. Dit verbouwplan is ingediend bij de gemeente Het Hogeland ter verkrijging van de benodigde vergunningen. Parallel wordt samengewerkt met de plaatselijke commissie aan de financiering van dit bijzondere plan.

Onderdendam

Onderzoek naar en overleg over de financiering van het verbouwplan van DE KERK is dit jaar voortgezet. Dit plan behelst een centrum voor de Groninger Amsterdamse School Architectuur, een gehoorzaal, tentoonstellingsruimte, inrichting van een klokkentoren en nieuwbouw

voor Bed & Breakfast ontworpen door Marlies Rohmer A&U. Een combinatie van de verbouw met de interieurrestauratie, waarvoor een subsidie is toegekend, ligt voor de hand.

Overschild

Veel aandacht is ook dit jaar gegaan naar de verbouw en aanvullende nieuwbouw van de Waterstaatskerk in Overschild. Na verbouw behoudt de kerk de plaatselijke en regionale lief- en leedfunctie en voor culturele activiteiten. Daarnaast wordt het kerkgebouw een pleisterplaats in de regionale wandel- en fietsrecreatie van onder andere Roegwold en Schildmeer. Met een omvangrijk scala aan energiebesparingen, -opwekking en -opslag moet het kerkgebouw een voorbeeld worden voor duurzaam kerkbeheer.

De bouwplannen voor doorbestemming en verduurzaming in combinatie met vooral bouwkundige versterking zijn dit jaar in een concreet stadium aangekomen.

Ulrum

Voor de realisatie van het bezoekerscentrum Ulrum 1834 is verder onderzoek gedaan naar de financieringsmogelijkheden. Het plan is om in gebouw Irene naast de kerk van Ulrum een bezoekerscentrum te realiseren waar het verhaal van Ulrum en met name de gebeurtenissen in 1834 verteld gaan worden. In Ulrum is een actieve werkgroep hier mee bezig. Dit jaar is onder andere weer een aantal activiteiten georganiseerd om het project op de kaart te zetten.

't Zandt

De eerste verdiepingsvloer in de toren van 't Zandt is teruggebracht in de oorspronkelijke stijl. Waarschijnlijk was de oorspronkelijke vloer tijdens de Tweede Wereldoorlog verdwenen. Tevens is er een keukentje gerealiseerd.

Groenmanagement

Dorpsommetje Wittewierum en aanplant bomen

Nadat er in 2019 grootschalig essen zijn gekapt op het kerkhof van Wittewierum als gevolg van besmetting met essentaksterfte, werden er in het voorjaar van 2021 nieuwe bomen aangeplant. Wat betreft de aanplant is gekozen voor een diversiteit aan verschillende boomsoorten om een kaalslag zoals in 2019 te voorkomen. Daarnaast zorgt de mix van boomsoorten voor meer biodiversiteit en zijn er bewust meer klimaatbestendige bomen aangeplant. Vanwege de zwaar archeologische waarde van het kerkhof mochten er geen grote plantgaten gemaakt worden en zijn er kleine bomen aangeplant. Gelukkig zijn de oude bomen op het middenterrein behouden gebleven, waardoor er nu gefaseerd nieuw groen is toegepast.

Kerkhof Termunten, een zwarte roodstaart

In 2021 is ook een start gemaakt met het herstel van het dorpsommetje van Wittewierum. Het dorpsommetje liep van oorsprong over en achter het kerkhof, maar was overwoekerd geraakt. Onderdelen langs het pad, zoals de waterpomp, waren kapot of verkeerden in slechte staat. Dorpsbewoners spraken de wens uit het ommetje in ere te herstellen. Ze stapten naar de gemeente Groningen die vervolgens contact zocht met de stichting. De gemeente Groningen heeft alle onderdelen buiten het kerkhof hersteld; zo hebben ze het pad opnieuw begaanbaar gemaakt door te snoeien, het pad aangevuld met schelpen (ook op het kerkhof) en de waterpomp hersteld. Afgesproken is dat de stichting, als eigenaar van het kerkhof, de onderdelen op het kerkhof als het toegangshek, het informatie-paneel bij de ingang en veel graven zou herstellen. Dit jaar werden voldoende fondsen geworven, zodat in 2022 ook deze onderdelen van het dorpsommetje kunnen worden hersteld.

Kerkhof Solwerd

De plaatselijke commissie Solwerd legde in 2020 contact met Landschapsbeheer Groningen en sprak de wens tot herstel van het kerkhof. Landschapsbeheer Groningen schreef vervolgens een plan waarin herstel van het toegangspad, herstel van graven, het aanbrengen van een pad over het kerkhof, het kappen van bomen en het schonen van het talud was opgenomen. Op verzoek van de stichting werd het plan op een aantal onderdelen aangepast. Zo is het pad over het kerkhof komen te vervallen in het kader van verduurzaming en vergroening en is volledig herstel van het toegangspad aangepast naar plaatselijk herstel van het pad. De plaatselijke commissie kreeg via fondsenwerving de financiering van het totale bedrag van het plan bijeen. Het herstel van het kerkhof werd in het najaar van 2021 uitgevoerd, op het kappen van de bomen na. De vergunning hiervoor is nog niet afgegeven. De graven zijn hersteld door vrijwilligers onder begeleiding van Landschapsbeheer Groningen. Na het kappen van de bomen worden er drie nieuwe bomen aangeplant. Dit zal naar verwachting in 2022 gebeuren.

Samenwerking met het Terra College

Onze stichting heeft al een aantal jaren een samenwerking met het Terra College. Leerlingen van de Stichting Green Passion van het Terra College voeren diverse klussen uit op onze kerkhoven. Voor de leerlingen zijn het leerprojecten en voor de stichting geldt dat er werk uitgevoerd kan worden dat anders zou blijven liggen. Een win-winsituatie dus. De begeleiders gaven aan dat het mooi zou zijn als de leerlingen ook wat meer divers werk toebedeeld zouden krijgen, zoals bijvoorbeeld bestratingswerk. In het najaar van 2021 hebben de leerlingen naar volle tevredenheid een terrasje aangelegd voor de kerk van Klein Wetsinge. Dit was een wens van de uitbater van de kerk, zodat hij in de zomer zijn gasten buiten een mooie plek kan aanbieden zonder dat de stoelen en tafels wegzakken in het gras.

Bestrijding Japanse Duizendknoop en Reuzenberenklauw

In de zomer van 2021 is geïnventariseerd op welke kerkhoven de Japanse Duizendknoop en de Reuzenberenklauw voorkomen. Op meerdere kerkhoven waren de planten aanwezig. Beide soorten zijn invasieve exoten en enorme woekeraars. Ze zijn moeilijk te bestrijden, omdat de wortels diep zitten en de planten snel terug groeien. Ze vormen daardoor een bedreiging voor de bestaande vegetatie en biodiversiteit. De Reuzenberenklauw staat op de unielijst en dat betekent dat de plant bestreden moet worden. De Japanse Duizendknoop staat (nog) niet op de unielijst, maar er gaan stemmen op deze plant hieraan toe te voegen. Een aantal gemeenten heeft al een verordening afgegeven om eigenaren van terreinen waar de Japanse Duizendknoop voorkomt te verplichten deze te bestrijden. In 2022 zal er op twee kerkhoven een proef plaatsvinden om de Japanse Duizendknoop en de Reuzenberenklauw te bestrijden.

Kerkhof Slochteren

Op het kerkhof van Slochteren zijn in 2021 negen bomen gekapt. Al bij de overname van kerk, toren, kerkhof, pastorie en pastorietaan in 2018 was het bekend dat veel bomen op het kerkhof en in de pastorietaan in slechte staat verkeerden. Het kerkhof is door het kappen van deze negen bomen weer veiliggesteld. Aanplant van nieuwe bomen is technisch niet uitvoerbaar, omdat de nog aanwezige bomen te dicht op elkaar staan en niet voldoende licht en ruimte bieden aan nieuwe beplanting. In 2022 wordt ook de pastorietaan hersteld. Daar worden zeventien bomen gekapt en nieuwe bomen aangeplant. Bovendien worden de paden (slingertuinstructuur) hersteld en wordt de brug bij de monumentale viskenij, oftewel visvijver, vervangen.

“
Wat een verstild
plekje. Geweldig dat
de kerk open is.
”

Niekerk

Oosternieland

De plaatselijke commissie Oosternieland ontving vanuit het dorp een gift om het pad op het kerkhof te herstellen en te verbreden zodat de kerk weer beter toegankelijk zou zijn. Dit is in het najaar van 2021 uitgevoerd.

Kerkhoven en biodiversiteit

Op het kerkhof van 't Zandt ligt een groot aantal zerken waarvan er verschillende in slechte, verzakte staat verkeerden. Landschapsbeheer Groningen heeft een herstelplan opgesteld waarna de grafmonumenten in 2021 konden worden hersteld.

Het herstel bestaat uit het vervangen van funderingen, herstel van metsel- en voegwerk en het herleggen en in enkele gevallen lijmen van gebroken delen van de grafzerken. In dit project is een meidoornhaag geplant langs een deel van het kerkhof en zijn de leilinden grondig gesnoeid.

Dienstverlening

Al enkele jaren verzorgt de afdeling instandhouding in de rol van bouwkundig bureau het onderhoud voor het Bisdom Groningen-Leeuwarden. Deze dienstverlening werd ook in 2021 gecontinueerd.

Jaarlijks inspecteert de stichting de gebouwen van ongeveer vijftien parochies waarvoor meerjaren-onderhoudsplannen opgesteld worden. Tevens heeft de stichting een adviserende rol bij restauraties en groot onderhoud, en stelt het voor dergelijke projecten bouwkundige adviezen op.

Doopsgezinde kerk Middelstum. Foto Duncan Wijting

Overdrachten

Het afgelopen jaar werden er twee kerken overgedragen aan de Stichting Oude Groninger Kerken. Als gevolg van corona vonden de overdrachten plaats in kleine kring.

Middelstum

Op vrijdag 4 juni 2021 werd de Doopsgezinde kerk Middelstum overgedragen aan de Stichting Oude Groninger Kerken. De Doopsgezinde Gemeente Middelstum blijft de kerk voorlopig gebruiken. Op termijn zal een plaatselijke commissie aan de slag gaan met activiteiten in en om de kerk.

De Doopsgezinde kerk Middelstum, ook wel Vermaning genoemd, stamt uit 1863. De kerk werd gebouwd ter vervanging van een uit 1815 daterende Vermaning in Huizinge. Van die kerk zit de eerste steen ingemetseld in de noordmuur van de Middelstummer kerk. Het is een eenvoudige zaalkerk met driezijdige sluiting en aan de voorzijde een dakruiter.

Behalve de ingemetselde eerste steen, is ook het kabinetorgel afkomstig uit de Huizinger Vermaning. Het kabinetorgel kwam 1819 in bezit van de Doopsgezinde Gemeente, het werd geplaatst in het toenmalige kerkgebouw in Huizinge. In 1863 werd in Middelstum een nieuw kerkgebouw in gebruik genomen. Het kabinetorgel werd op een galerij achterin de kerk

geplaatst. In 1889 pakte de orgelmaker Van Oeckelen het orgel groots aan. Een kleine eeuw later, in 1984, werd het orgel gerestaureerd door Vermeulen/Weert onder advies van J.J. van der Harst en O.B. Wiersma. Het orgel werd in de oorspronkelijke staat hersteld. Hierbij bleek, dat de windlade en de klaviatuur ouder zijn dan 1760 en dat er pijpwerk van Johannes Duyschot (ongeveer 1645 tot 1725) is gebruikt. Het orgel staat nu voor in de kerk.

Kerk Noordlaren. Foto Duncan Wijting

Noordlaren

Op donderdag 2 december 2021 heeft de Protestantse Gemeente Noordlaren Glimmen de Bartholomeuskerk in Noordlaren overgedragen aan de Stichting Oude Groninger Kerken. De monumentale kerk is door de Protestantse Gemeente en haar rechtsvoorgangers zorgvuldig beheerd. De Protestantse Gemeente Noordlaren Glimmen huurt de kerk terug, waardoor in het huidige gebruik niets wijzigt.

Waarschijnlijk stond er in de twaalfde eeuw al een houten kapel in Noordlaren. Deze werd opgevolgd door een stenen gebouw, gewijd aan de apostel Bartholomeus. De kerk is geheel in baksteen opgetrokken. Dat is opmerkelijk omdat voor de meeste Groninger kerken in deze periode tufsteen werd gebruikt. Deze kerk is in drie fases gebouwd: omstreeks het einde van de twaalfde eeuw is het koor gebouwd, gevolgd door het onderste deel van de toren (vroeg dertiende eeuw) en uiteindelijk het schip.

Het witgeschilderde interieur wordt geaccentueerd door de blauw geschilderde houten balkenzoldering, de vloer van de rode Bremer zandstenen tegels en het bruin van banken en kansel. Van de drie romaanse vensters in het koor is alleen het venster aan de noordkant intact gebleven en eind twintigste eeuw voorzien van gebrandschilderd glas, dat de schutspatroon Bartholomeus voorstelt.

Tijdens de restauratie in de jaren zeventig van de vorige eeuw werden resten van een schildering, vermoedelijk Christus en de twaalf apostelen, boven de triomfboog ontdekt.

In 1876 verving de firma Van Oeckelen het oude Lohmanorgel uit 1820 door een orgel op een balustrade over de gehele breedte van de kerk. De orgelkast heeft fraai gesneden vleugelstukken en wordt bekroond door engelen met bazuinen en siervazen.

De kerk had een belangrijke positie in de omgeving. Behalve het gebruik voor trouw, doop en rouw werden er ook priesters gewijd.

Educatie

Ondanks de beperkingen door het jaar heen, organiseerde de afdeling educatie verschillende activiteiten. Zo werd het plaatselijke Integraal Kindcentrum 't Maar betrokken bij de restauratie van de kerk in Spijk. In mei maakten de, in totaal 180, leerlingen een tijds capsule, bezochten de kerk en beklommen sommigen van hen onder begeleiding de steigers. Deze tijds capsule is boven in het torentje van Spiek geplaatst. In een later stadium van de restauratie was de school aanwezig bij het terugplaatsen van de windvaan.

In juli was tijdens de zomeropenstelling van de Akerk een speciale Kidsweek, met workshops, films, voorleessessies en yoga. Hierbij is samengewerkt met de Stadspas, om ook kinderen uit gezinnen die minder te besteden hebben mee te kunnen laten doen.

Tijdens de Kinderboekenweek in oktober organiseerden we twee succesvolle voorleesochtenden voor de allerjongsten in Garmerwolde en in de Akerk. In dezelfde maand vond in Garmerwolde een pilot plaats van Heilige Plekken, een project waarbij jongeren onder begeleiding een nacht doorbrengen in een kerk. Ze gaan tijdens een zogeheten 'experience' (beleving of ervaring) in gesprek over grote levensthema's. Het monument wordt ingezet als gespreksstarter. De pilot is succesvol verlopen. Een van de deelnemende studenten vertelde: 'Ik heb mezelf beter leren kennen en ook de anderen, zelfs mijn vriendin die ik al veertien jaar ken.' Het team van Heilige Plekken maakt deze experiences om jongeren te laten ervaren dat het gebouw leeft, om ze een moment te laten beleven van verwondering, verstillings en verrassing op een heilige plek. Heilige Plekken draagt ook bij aan het voortbestaan van het gebouw en zijn verhalen, omdat de helft van de opbrengst naar de betreffende kerk gaat.

Deze samenwerking met Heilige Plekken leidt tot een verbinding met jongeren die wellicht ons cultureel erfgoed anders niet zo snel zouden vinden. Door Heilige Plekken worden we ook voor deze groepen zichtbaar.

Schoolkerk

Het programma *Feest! In Oost en West* is een vast onderdeel van het educatieprogramma van de Stichting Oude Groninger Kerken en werd in het afgelopen jaar door 87 kinderen gevolgd. Helaas konden eerder in het jaar geen lessen plaatsvinden als gevolg van de lockdown door corona, waardoor de toren met de tentoonstelling grotendeels gesloten was.

In de loop van het jaar konden Virtual Reality brillen in gebruik worden genomen in de kerk en in de toren. In de kerk zijn deze gratis voor alle bezoekers beschikbaar en is het mogelijk de gewelofschilderingen van dichtbij te bekijken. De VR-versie van de tentoonstelling in de toren is bedoeld voor mensen die, om welke reden dan ook, de trap niet kunnen beklimmen.

Ook thuis is de VR-versie van de toren te bekijken, via een webapp. Deze wordt gebruikt bij het lesmateriaal dat bij het programma *Feest! In Oost en West* hoort, en vormde in deze coronatijd een mooie manier om in verbinding te blijven met het grotere publiek.

Open Monumentendag

Op 11 en 12 september 2021 werd de Open Monumentendag gehouden in de Schoolkerk en was met rond de 500 bezoekers een groot succes. Deze dag werd financieel ondersteund door de gemeente Groningen en gedragen door vele vrijwilligers.

Onderzoek en studenten

Een student Geschiedenis aan de RUG deed stage-onderzoek naar historische graffiti in de kerken van de stichting. Haar vondsten verwerkte zij in haar stage-verslag. Gezien de resultaten van haar onderzoek biedt haar verslag de mogelijkheid voor verder verdiepend onderzoek.

Eind 2021 inventariseerden studenten in het kader van de *Career Minor* van de RUG, sporen van slavernijverleden in onze kerken. Dit werd gedaan naar aanleiding van

de manifestatie *Bitterzoet Erfgoed*. In bijna de helft van onze kerken zijn sporen gevonden die direct of minder direct verband houden met de West-Indische Compagnie, de koloniale handel en de economie van de slavernij. Ook dit onderzoek vormt de basis voor verder onderzoek.

De Stichting Oude Groninger Kerken heeft inmiddels een jarenlange band met het Center for Religion and Heritage van de RUG. Onderdeel van de samenwerking is het bezoek van studenten aan onze stichting en het creëren van stageplaatsen met een duidelijke onderzoeksvraag. Ook dit jaar bezochten diverse keren groepjes studenten onze stichting, in het bijzonder de Schoolkerk, tijdens een workshop van het Network Religion and Heritage. Als partner binnen het Network Religious Heritage waren onze kerken onderdeel van een excursie binnen een door het netwerk georganiseerde Summer School.

Internationaal

In mei 2021 werd bekend dat de Schoolkerk met het project *Feest! In Oost en West* een prestigieuze European Heritage Award / Europa Nostra Award heeft gewonnen. Deze prijs werd in het najaar feestelijk overhandigd tijdens The European Cultural Heritage Summit 2021 in Venetië. In het verlengde hiervan werd onze projectleider educatie in staat gesteld een Illucidare Summer School in Krakau te bezoeken, die als thema erfgoed en innovatie had. Illucidare maakt deel uit van Europa Nostra, die tevens de European Heritage Award uitreikt.

De projecten Sleutelbewaarders en Schoolkerk werden gepresenteerd bij het MOMAr Interreg netwerk, als *good practice*. Het Sleutelbewaardersproject is vervolgens opgenomen in de MOMAr database en in de Interreg Europe Policy Learning Platform good practice database. Er wordt momenteel gewerkt aan een publicatie waarin zowel het Sleutelbewaardersproject als de Schoolkerk aan bod komen. De publicatie verschijnt in de loop van 2022.

De kerk in Garmerwolde was een van de *case studies* in het onderzoek 'Making Historic Buildings (un)sustainable' van een student

Kinderburgemeester Floor met een Virtual Reality bril in de Schoolkerk.
Foto Sake Elzinga

Tijdscapsule Spijk

aan de Uppsala University. Het doel van deze stage was te onderzoeken hoe niet-technische factoren invloed hebben op verduurzamingsprocessen in kerken. Verschillende aannames met betrekking tot de essentie van erfgoed, erfgoedmanagement en duurzaamheid zijn tijdens een serie van vijftien interviews geïdentificeerd. Het uiteindelijke resultaat is een hypothetisch model.

In november werd de Schoolkerk gepresenteerd op de internationale conferentie van het Nederlands Genootschap Godsdienstwetenschappen, Meertens Instituut en de UvA. Thema van deze conferentie was 'Religion and Heritage: Futures for Religious Pasts'. Tijdens deze conferentie werden nieuwe contacten gelegd en ideeën opgedaan voor eventuele nieuwe samenwerkings- en onderzoeksprojecten.

De Stichting Oude Groninger Kerken wil door middel van haar educatieve activiteiten niet alleen het netwerk en de samenwerking op regionaal en nationaal vlak verstevigen, maar kijkt ook internationaal naar mogelijkheden om samen te werken om de aandacht voor dit specifieke cultureel erfgoed te vergroten en haar eigen kennis te verdiepen en over te dragen.

“Mooi om even met onze dochter in de kerk te kijken waar wij 19 jaar geleden getrouwd zijn.”

Krewerd

NOORDERLICHT & STICHTING OUDE GRONINGER KERKEN PRESENTEREN

GIMME SHELTER THE STONES IN BEELD

DER AA-KERK 14 NOV – 28 FEB TICKETS: VANPLAN.NL

Poster Gimme Shelter Akerk

Activiteiten en communicatie

De stichting en haar vrijwilligers organiseren ieder jaar diverse activiteiten. Voor het merendeel vinden deze plaats in de kerken zelf en zijn de plaatselijke commissies verantwoordelijk voor de evenementen in hun kerk. Naast trouw en rouw, erediensten en het openstellen van de kerk, vinden er niet alleen culturele activiteiten plaats, maar is er ook ander gebruik van de kerk mogelijk. Een selectie van wat er het afgelopen jaar plaatsvond, ondanks de beperkende coronamaatregelen, wordt hieronder weergegeven.

De communicatie over alles wat er onder de vlag van de stichting plaatsvindt, is de verantwoordelijkheid van de afdeling communicatie en PR. Een goede communicatie draagt bij aan de zichtbaarheid van de stichting en is de verbinding tussen de verschillende afdelingen, onze externe samenwerkingspartners, de pers, onze vrijwilligers, donateurs en bezoekers.

Activiteiten

Kerk als Podium

De Groninger kerken kun je gebruiken voor de meest uiteenlopende activiteiten. Is iemand op zoek naar een bijzondere en sfeervolle locatie voor een voorstelling, concert, expositie of voordracht? Dan kan hij terecht op onze, in de zomer van 2021, gelanceerde website *Kerk als Podium*.

Op de website www.kerkalspodium.nl is meteen inzichtelijk welke kerk voldoet aan de wensen (denk aan beschikbaarheid, capaciteit, en faciliteiten). Op deze manier maken we de zoektocht naar een geschikte locatie makkelijk, wat ook het aanbod aan activiteiten in onze kerken weer vergroot.

Voor het komende jaar wordt deze website meer in beeld gebracht bij een breed publiek, zodat artiesten hun weg naar de kerken goed weten te vinden.

Kerk Open

Veel wandelaars, fietsers, dorpsbewoners en (beziens)toeristen hebben genoten van de kerken die meededen aan Kerk Open. Sinds 2019 zetten vrijwilligers van de stichting de deur van de kerk open, zodat bezoekers de prachtige kerken van binnen kunnen bekijken en de rust en schoonheid kunnen ervaren. In 2021 is het aantal kerken dat de deuren open heeft staan tussen april en oktober uitgebreid naar 57 kerken.

Middels een enquête die bij vrijwilligers van plaatselijke commissies is afgenomen wordt duidelijk dat veel bezoekers een reactie achterlaten in het gastenboek. Er zijn ruim 5.000 reacties in de gastenboeken geteld. Niet alle kerken worden beheerd door vrijwilligers van de Stichting Oude Groninger Kerken, dus het werkelijke aantal ligt waarschijnlijk hoger.

Vanwege het door de Stichting Oude Groninger Kerken uitgedragen beleid *Kerk Open* zijn in een aantal kerken voorzieningen aangebracht.

ODE

De Stichting Oude Groninger Kerken is een samenwerking aangegaan met SPOT Groningen met als doel podiumkunst te brengen op unieke locaties als ode aan de plek, de kunst en de mensen die het maken en ervan genieten. In september en oktober is er een pilot gestart

onder de naam *ODE* waarbij twee artiesten (popartiest Paul de Munnik en klassiek Ragazze Quartet) in twee weekenden drie concerten gaven in Groninger kerken.

De ticketprijzen zijn bewust laag gehouden zodat de concerten toegankelijk waren voor een breed publiek. Binnen de samenwerking is de nadruk gelegd op dat er samengewerkt wordt tussen de vrijwilligers van de stichting en de productiemedewerkers van SPOT.

De pilot vond plaats op een moment dat bezoekers op vertoon van hun coronatoegangsbewijs naar binnen konden en waarbij het mogelijk was om de volledige bezetting te gebruiken. Alle concerten waren uitverkocht. Deze samenwerking krijgt een vervolg in 2022.

Heilige Nachten

Samen met Heilige Nachten is het mogelijk om te overnachten in de kerken Noordbroek en Den Ham. Dit is een unieke manier om de kerken te beleven en de belangstelling voor de kerken op een andere manier op te roepen. Heilige Nachten is een ‘pop-up’ concept waarbij er zonder aantasting van de waarden van het gebouw een sfeervolle ‘huiskamer’ gecreëerd wordt. Vrijwilligers zorgen voor de ontvangst van de gasten en Heilige Nachten draagt zorg voor het boekingsproces. Vanaf oktober was het mogelijk om overnachtingen te boeken. Bij volgende kerken waarbij dit project wordt opgestart, zal de opening in het voorjaar of de zomer van 2022 gepland moeten worden zodat dit beter in het toeristische seizoen valt.

Overige activiteiten

Ieder jaar zijn er een aantal terugkerende evenementen waar veel van onze kerken onderdeel van zijn. Ondanks corona heeft een aantal activiteiten doorgang kunnen vinden, deze waren: Orgeldagen, Monnikenwerk, Pronkjewailpad, het weekend van de begraafplaats, Zomerjazz Fietstour en niet te vergeten Terug naar het Begin.

Akerk

Een bijzondere locatie is de Akerk gelegen middenin de binnenstad van Groningen. Van oudsher leent de kerk zich erg goed voor de meest uiteenlopende activiteiten. Daarom is ervoor gekozen de Akerk prominenter te positioneren in de stad. Hiervoor werd in 2020 een ambitieplan ontwikkeld en is in 2021 een begin gemaakt met een culturele programmering. Helaas dwongen de maatregelen van het RIVM ons ertoe de kerk regelmatig te sluiten voor bezoek, waardoor het niet mogelijk is een representatief beeld te geven van de potentie van de locatie op dit moment. Desondanks vonden er twee tentoonstellingen plaats, beide georganiseerd in samenwerking met Noorderlicht.

- **Tentoonstelling *Gimme Shelter – The Stones in beeld***
Gimme Shelter toonde werk van fotografen, documentaires, televisiemateriaal en nog veel meer. De tentoonstelling was een spin-off van *Unzipped* in het Groninger Museum en keek met een andere blik naar de legendarische band, The Rolling Stones, door veel vroege fotografie te presenteren en de Stones mede te benaderen vanuit een Nederlands-Gronings perspectief. Daarmee was deze een aanvulling op de tentoonstelling in het Groninger Museum en voegde een extra dimensie toe op een unieke locatie. Het was voor het eerst dat Noorderlicht en de Stichting Oude Groninger Kerken op deze wijze samenwerkten in een tentoonstelling. Helaas waren beide tentoonstellingen als gevolg van de RIVM-maatregelen grotendeels gesloten.

- **Zomerprogrammering**

Dit jaar werd er een start gemaakt met een maandlange, gevarieerde zomerprogrammering voor jong en oud. De programmering bestond uit een expositie van Anjet van Linge, rondleidingen, yoga- en meditatiesessies, orgelconcerten, de voorstelling Diepzeekerk van project Wildeman, een reggae festival en een concert van Het Nederlands Back Consort. Ook was er een Kidsweek met verschillende workshops, een minibioscoop en ouder-kind-yoga. Doel was om de kerk voor zoveel mogelijk bezoekers gratis open te stellen en deel te kunnen nemen aan ad hoc activiteiten. Opnieuw speelde corona ons parten, waardoor we pas laat de programmering definitief konden maken en aankondigen. Dit had een negatief effect op de deelname aan de activiteiten. De openstelling zelf genereerde meteen bezoekers.

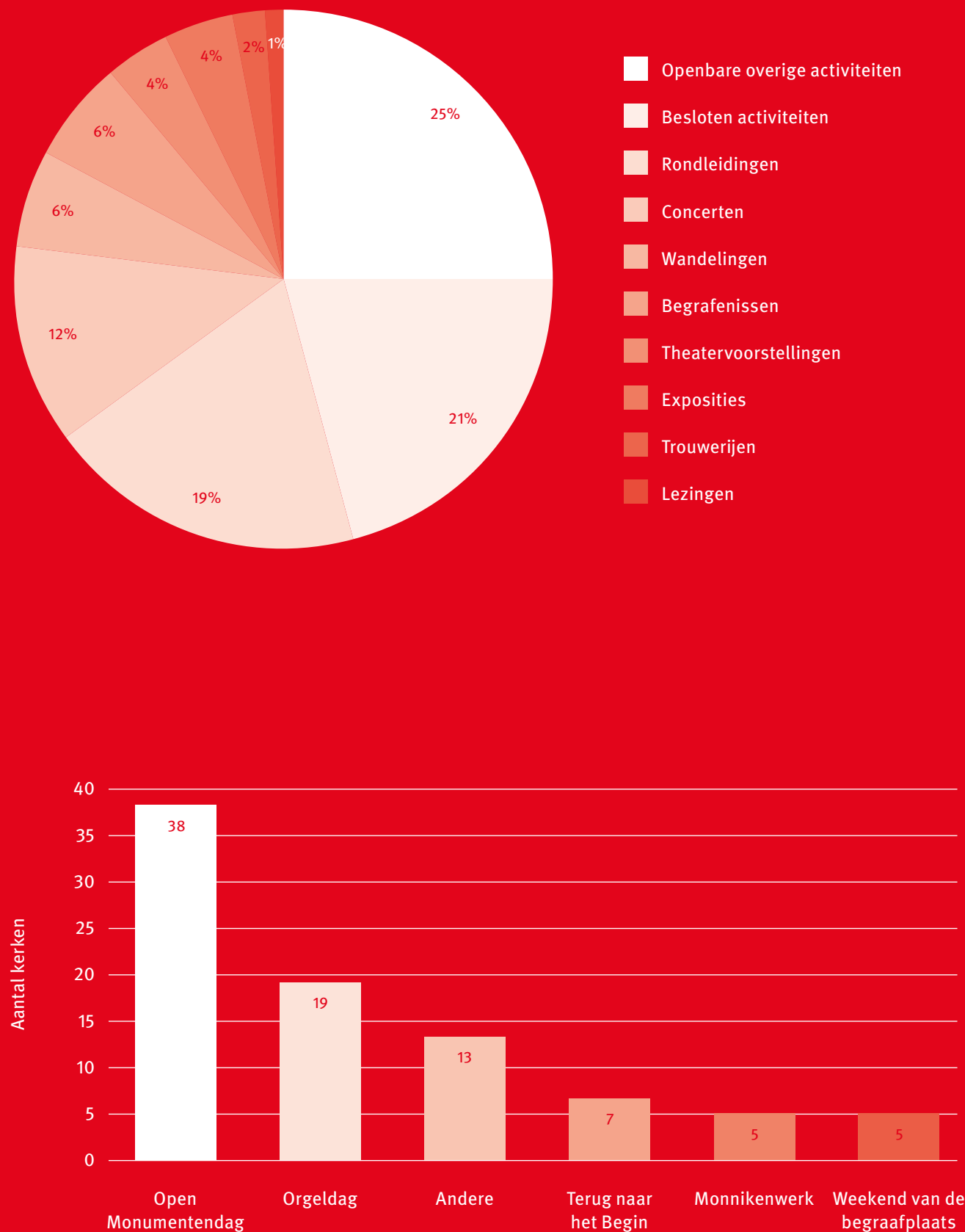
- **The Makeable Mind**

Met het thema *The Makeable Mind* verkende het Noorderlicht Internationaal Fotofestival 2021 de relatie tussen visuele cultuur en de werkelijkheid. Centrale vraag was: hoe wordt ons denken gestuurd door een op hol geslagen beeldcultuur, technische ongekende mogelijkheden en razendsnelle internetverbindingen? Voor het eerst in jaren vond de hoofdtentoonstelling van dit festival weer plaats in de Akerk. Helaas hadden we ook hier te maken met voorzichtigheid van bezoekers in het kader van de coronapandemie en bleef een grote deelname uit. Voor het eerst participeerde de Akerk echter ook in Museumnacht. Deze nacht ontvingen we een groot en jong publiek in de Akerk. De museumnacht was hiermee een groot succes en wij zullen hier het komend jaar weer aan deelnemen.

In 2019 was het totaal aan culturele activiteiten 1.501. In 2020 is er geen enquête bij vrijwilligers afgenomen in verband met corona. Uit de enquête blijkt dat in 2021 ruim 26.500 bezoekers de weg naar de kerk hebben weten te vinden voor een bezoek aan de kerk of een

Heilige Nachten in Den Ham

activiteit in de kerk. In 2021 hebben ruim 600 culturele activiteiten plaatsgevonden – ondanks de verschillende lockdowns gedurende het jaar.*

In het cirkeldiagram is een overzicht te zien waaruit blijkt wat voor soort activiteiten het meest plaatsvinden in de kerken.

Communicatie en PR

Een goede communicatie is van groot belang om de doelstellingen van de stichting voor het voetlicht te brengen. Communicatie en PR verlopen daarom over diverse kanalen, denk hierbij aan onze website(s), social media, persberichten, folders en natuurlijk persoonlijk contact met journalisten en andere belangstellenden. Op de website(s) houden we bezoekcijfers bij, op de socials monitoren we de reacties, naar aanleiding van de persberichten houden we alles bij in een persmap (hierin worden alle artikelen die zijn verschenen gedocumenteerd).

Campagnes

De afgelopen paar jaar werd ervoor gekozen twee keer per jaar de aandacht te vragen voor het werk van de stichting door middel van landelijke en regionale campagnes. Doel was mensen op te roepen dit werk te ondersteunen door donateur te worden. De campagnes vonden plaats in de zomerperiode en de kerstperiode. De campagnes kwamen tot stand in samenwerking met het communicatiebureau OPEN.

Zomer

De campagne voor deze zomer gebruikte dezelfde uitingen als in de zomer van 2020, waarbij de focus lag op de provincie Groningen. Hij richtte zich op personen met een interesse in museumbezoek, kunst en cultuuroerisme. Doel van de campagne was het behalen van een groot bereik en verwerving van nieuwe donateurs. Daarbij lag de nadruk ook op het genereren van verkeer naar de website van de Stichting Oude Groninger Kerken.

Winter

De wintercampagne was gebaseerd op dezelfde uitingen als die in de zomer van 2020 en 2021. De doelgroep voor deze campagne bestond uit personen die uit de vorige campagne een hoge 'klikbereidheid' bleken te hebben. Dat waren personen van 45+ in de provincies Groningen en Drenthe met interesse in onderwerpen als monumenten(zorg), kunst en cultuuroerisme. Doel van deze campagne was, net als de zomercampagne, om donateurs te werven.

Website(s) en social media

- In 2021 kreeg de website www.groningerkerken.nl zo'n 72.080 online bezoeken;
- Bezoek aan onze social media-kanalen is gestegen met 20%. Bij alle kanalen is het aantal volgers ook gestegen;
- Het donateursformulier is ruim 210 keer ingevuld;
- Er waren zo'n 940 bezoeken aan de Kerk als Podium pagina (verwijst vervolgens naar www.kerkalspodium.nl);
- De website voor de [Schoolkerk](#) is in totaal 9.160 keer bekeken.

Blog

Sinds begin 2021 verschijnt naast een blog van de afdeling Instandhouding ook een maandelijkse blog van Patty Wageman. De lezer krijgt via deze blog een inkijkje in de stichting. De focus ligt niet alleen op bouwkundige zaken (zoals bij de blog van Instandhouding) maar is organisatie-breed. Op deze manier wil de stichting het publiek op een persoonlijke manier nog beter informeren over projecten, thema's en het gedachtegoed van de stichting. De blog wordt via de website en sociale media verspreid.

Nieuwsbrief

Voorheen was er een nieuwsbrief die maandelijks naar alle vrijwilligers werd gestuurd om hen te informeren en te betrekken bij de stichting. Omdat wij naast de vrijwilligers graag ook een groter publiek willen informeren, is besloten om twee verschillende nieuwsbrieven te versturen. Een algemene nieuwsbrief en een vrijwilligersnieuwsbrief. In de vrijwilligersnieuwsbrief staat voornamelijk praktische informatie specifiek voor vrijwilligers. De algemene nieuwsbrief is voor donateurs en andere geïnteresseerden. Hierin wordt men op de hoogte gehouden van onder andere (lopende) projecten, aankondigingen van activiteiten, samenvatting van de persaandacht en uitnodigingen. Op de website is een functionaliteit gerealiseerd waar iedereen zich kan aanmelden voor deze maandelijkse nieuwsbrief. Deze brief gaat naar ruim 4.000 geabonneerden.

Actie Kerkbehoud

Actie Kerkbehoud is een tweejaarlijkse actie die oproept om twee specifieke restauratieprojecten te ondersteunen van de stichting. Dit kan gaan om diverse aspecten van de Groninger kerken, zoals het gebouw zelf, het interieur of de bijzondere orgels die de stichting rijk is. Dit jaar werd de Actie Kerkbehoud aangekondigd door een advertentie in het tijdschrift Groninger Kerken, een persoonlijke brief aan alle donateurs. Via social media en de website werd ook aandacht gevraagd voor Actie Kerkbehoud.

*Plaatselijke Commissies hebben een enquête ingevuld om het gebruik van de kerken beter in beeld te krijgen. Er zijn 65 kerken benaderd en 47 kerken hebben deze enquête ingevuld.

Marius Breukink neemt award *Regiowinnaar Beste Thuiswerkgever* in ontvangst

De volgende twee projecten stonden centraal: restauratie van de (gewelf)schilderingen in de kerk van Noordbroek en herstel van het Amsterdamse School interieur van de kerk in Onderdendam. De pers pikte de actie goed op en besteedde er veel aandacht aan. Dit alles tezamen heeft geresulteerd in een prachtig bedrag dat is gedoneerd aan de stichting voor deze projecten was ruim €52.000.

Prijzen

Dat het werk van de stichting wordt gewaardeerd en bijdraagt aan onze doelstelling van het creëren van belangstelling voor het erfgoed dat we behouden, blijkt ook uit prijzen die we dit jaar in ontvangst mochten nemen.

- **Eervolle vermelding Dutch Daylight Award 2021**
Het ontvangstpaviljoen bij onze Schoolkerk in Garmerwolde heeft een eervolle vermelding Dutch Daylight Award 2021 gekregen. Het paviljoen is in opdracht van de Stichting Oude Groninger Kerken ontworpen door architectenbureau MX13. Deze eervolle vermelding is een kroon op het geleverde werk.
- **European Heritage Award/Europa Nostra Award 2021**
De Europese Commissie en Europa Nostra hebben in 2021 de winnaars van de prestigieuze European Heritage Award bekend gemaakt, de EU-prijs voor cultureel erfgoed, gefinancierd door Creative Europe. Dit jaar ging de prestigieuze prijs naar 24 projecten uit 18 Europese landen, waaronder het project Schoolkerk *Feest! In Oost en West*. De winnaars werden geselecteerd door onafhankelijke jury's, bestaande uit erfgoedexperts uit heel Europa.

- **Beste (Thuis)werkgever van het Jaar**
De nieuwe manier van werken heeft van iedereen extra aanpassingsvermogen gevraagd. Om het inspirerende aanpassingsvermogen van bedrijven te vieren, reikte mobiliteitsplatform 'Zo Werkt Het' een award uit voor 'Beste (Thuis)werkgever van het Jaar'. Deze eervolle award is een blijk van waardering voor organisaties die een stapje verder zijn gegaan om werken in 2020 (en nu doorgetrokken naar 2021) een stuk aangenamer te maken voor hun werknemers.

Promotiefilm Schoolkerk

Er is een prachtige promotiefilm gemaakt door filmmaker Ismaël Lotz († 12 januari 2022) over de Schoolkerk. Deze kan voor meerdere doeleinden worden ingezet om het concept Schoolkerk onder de aandacht te brengen. Te zien op youtu.be/r6dHUFUuQYg

Werkzaamheden tijdens
Weekend van de begraafplaats

Pers en publiciteit

Er is in 2021 veel aandacht geweest voor het werk van Stichting Oude Groninger Kerken. Niet alleen voor de bouwkundige thema's (zoals overdrachten en restauraties), maar ook voor de meer ludieke projecten waaraan wij deelnamen zoals *'Jump for heritage'* (internationale social media campagne) en Heilige Nachten (slapen in de kerk). Verschillende medewerkers van Stichting Oude Groninger kerken waren te horen en/of te zien op regionale en landelijke radio of televisie en dagbladen. Ook kwam de stichting uitgebreid aan bod in het programma 'Roderick zoekt licht' van de KRO-NCRV, over het thema: herbestemming van kerken.

Kennisdeling en digitalisering

Het afgelopen jaar is veel aandacht besteed aan het fotoarchief van de Stichting Oude Groninger Kerken. Voorbereidingen die uiteindelijk moeten leiden naar een goed toegankelijke beeldbank. Verder heeft de digitalisering van onze gegevens wat de kerkgebouwen, historische orgels en de historische kerkhoven betreft de nodige aandacht gekregen. Resultaten van dit omvangrijke werk zijn terug te vinden onder het kopje 'Kennissbank' op onze website.

De digitale registratie van de roerende goederen vindt plaats in het kader van 'Kerkcollectie digitaal' van Museum Catharijneconvent in Utrecht.

Verder presenteren wij topstukken uit onze collectie op www.collectiegroningen.nl, een samenwerking van alle erfgoedorganisaties in de provincie Groningen. Digitaal, in hoge kwaliteit en vrij van rechten, voor iedereen toegankelijk.

Vrijwilligers

Het opnieuw vastgestelde vrijwilligersbeleid 2021-2024 is in december gedeeld via het intranet met de vrijwilligers. Hierin komen onderwerpen als gedragscodes, privacy, de klachtenregeling aan bod en in deze periode wordt ingezet op het verder professionaliseren van het beleid.

Er zijn een aantal veranderingen opgenomen ten opzichte van voorgaande jaren. Vrijwilligers die zich vanaf nu aanmelden krijgen een vrijwilligerscontract. Hierin staan de afspraken die de vrijwilliger aangaat met de stichting. Ook wordt er van vrijwilligers op sleutelpunten van plaatselijke commissies en van vrijwilligers die rondleidingen geven aan kinderen en volwassenen een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) gevraagd omdat we als stichting graag willen weten wie zich aan ons bindt.

Om vrijwilligers goed van start te laten gaan, is een persoonlijk gesprek met de coördinator vrijwilligers of deelname aan de introductiebijeenkomst verplicht. De stichting wil vrijwilligers aan zich binden en daarbij is duidelijkheid geven over wat er van een vrijwilliger verwacht wordt van groot belang. De eerste introductiebijeenkomst stond gepland in december, maar is vanwege corona verplaatst naar het nieuwe jaar.

Als gevolg van corona was het niet mogelijk om de vrijwilligersbijeenkomst in februari te organiseren. Deze werd verplaatst naar september. Om vrijwilligers in de gelegenheid te stellen om een tentoonstelling te kunnen zien, werd gekozen voor een nieuwe opzet van de bijeenkomst die plaatsvond in de Akerk ten tijde van de tentoonstelling *The Makeable Mind* van Noorderlicht.

Plaatselijke commissies

De stichting heeft vele plaatselijke commissies verspreid over de kerken in de hele provincie Groningen. Vele functioneren al jaren zelfstandig en naar grote tevredenheid. Soms geven commissies aan te willen stoppen. Zij hebben hun taak in de meeste gevallen dan al tientallen jaren volbracht en wordt het tijd het stokje over te dragen aan een nieuwe garde. Op deze wijze blijft de plaatselijke commissie van betekenis voor kerk en dorp.

Het afgelopen jaar is er een nieuwe plaatselijke commissie gestart in Garmerwolde. De huidige plaatselijke commissie die jarenlang actief is geweest, vond het tijd om plaats te maken voor een nieuwe club enthousiaste vrijwilligers. Inmiddels is de nieuwe plaatselijke commissie voortvarend van start gegaan.

Ook zijn er nieuwe educatievrijwilligers gestart. Zij helpen bij het begeleiden van schoolklassen in de Schoolkerk van Garmerwolde.

Met het opheffen van Bijzondere Locaties Groningen B.V. vallen de vrijwilligers die werkzaam zijn in de Akerk ook onder de stichting. Dit jaar zijn er nieuwe vrijwilligers aangetrokken die helpen als gastheer en gastvrouw tijdens de openstelling van de Akerk en tentoonstellingen of als rondleiders tijdens activiteiten in de Akerk.

Slechts een van de plaatselijke commissies heeft tijdens corona vanuit de stichting steun ontvangen om de vaste lasten te kunnen betalen. Alle andere plaatselijke commissies hebben door het organiseren van activiteiten en door donaties voldoende liquide middelen om de lopende betalingsverplichtingen te kunnen voldoen.

Het jaar van de vrijwilliger

Het jaar 2021 stond in het teken van het jaar van de vrijwilliger, met als centraal thema iedereen te inspireren om mee te doen als vrijwilligers. Als gevolg van corona en de RIVM-maatregelen was het lastig om hier invulling aan te geven. Daarom hebben we het jaar aangegrepen om te kijken hoe we de vrijwilligers op verschillende manieren kunnen ondersteunen. Er zijn eerste stappen gezet voor professionalisering voor vrijwilligers met introductiebijeenkomsten. Ook is er een toevoeging aangeboden op de workshops met 'opstellen van project begrotingen'.

Het afgelopen jaar is er binnen de stichting gekeken naar de beweegredenen van vrijwilligers om aan de slag te gaan bij de stichting, waarom zij zo lang betrokken blijven, maar ook naar de redenen van vrijwilligers die het afgelopen jaar afscheid hebben genomen van de stichting. Uit deze enquête is naar voren gekomen dat vrijwilligers van plaatselijke commissies het waarderen dat ze door de stichting vrij gelaten worden in de activiteiten die zij in de kerken organiseren. Aan de andere kant is ook duidelijk geworden dat de verwachtingen die de stichting van vrijwilligers heeft – en omgekeerd – niet altijd even duidelijk zijn.

Professionalisering

Dit jaar is een start gemaakt de professionalisering van het vrijwilligersbeleid. Dit zal naar verwachting ten goede komen aan de band en de verwachtingen tussen vrijwilligers en kantoormedewerkers van de stichting. Bovendien hopen we in de toekomst meer vrijwilligers aan ons te binden.

Het vrijwilligersplatform

Het vrijwilligersplatform is een gremium van vrijwilligers dat er is voor de ondersteuning van en als klankbord voor de vrijwilligers van de stichting. Het platform bestaat uit maximaal zeven leden en is onder meer betrokken bij het opstellen van het vrijwilligersbeleidsplan. Zij adviseren de directeur op het gebied van het vrijwilligersbeleid, maar zijn ook betrokken bij het uitdragen daarvan. Tevens is het wenselijk dat het platform meedenkt en helpt bij de informatievoorziening over het vrijwilligerswerk voor de stichting en de vrijwilligersbijeenkomst. Het vrijwilligersplatform kwam dit jaar vier keer bijeen.

Werkoverleg Plaatselijke Commissies

Naast het vrijwilligersplatform is er nog een praktisch ingesteld vrijwilligers-werkoverleg. Hier komen leden van de plaatselijke commissies bijeen om *good practices* uit te wisselen, maar ook om praktische zaken te bespreken onder leiding van de vrijwilligerscoördinator van de stichting. Door de RIVM-maatregelen kwam het vrijwilligers werkoverleg dit jaar slechts 2 keer bijeen.

“ Zo vaak voorbij
gefietst en nu van
binnen kunnen
bekijken! Wat mooi
en een rust in deze
vreemde tijd. ”

Thesinge

Vrijwilligersbijeenkomst
Remonstrantse kerk Groningen

NPO Radio 4 Lunchconcert
voor vrijwilligers

Personeel en organisatie

Personeel

In- en uit diensttreding

Begin 2021 traden Annemarie Bembom en Rebecca Compaan in dienst als respectievelijk vrijwilligers-coördinator en coördinator communicatie en PR. Beiden hebben een aanstelling van 0,89 fte.

Op 01-07-2021 kreeg Tekla Slangen een tijdelijke aanstelling op de afdeling Educatie van 0,28 fte. Zij was voorheen op basis van een nulurencontract werkzaam voor de stichting. De uitbreiding past in de beleidsplannen die zijn geformuleerd voor de rol van educatie binnen de stichting.

Annemieke Woldring nam in februari 2021 afscheid van de Stichting Oude Groninger Kerken, omdat zij de pensioengerechtigde leeftijd had bereikt. Helaas kon dit door de toen geldende RIVM-maatregelen niet groots worden gevierd en vond het afscheid grotendeels digitaal plaats. Annemieke Woldring was 15 jaar werkzaam voor de stichting op het gebied van communicatie en vrijwilligers-coördinatie. Na haar vertrek werd deze functie opnieuw ingedeeld in twee afzonderlijke functies.

Tjitske Zuiderbaan heeft medio juli 2021 afscheid genomen van de stichting. Zij is ruim 3,5 jaar werkzaam geweest voor de stichting als secretariaatsmedewerker en tekstschrijver.

In november 2021 is Marlies Voorma als secretariaats-medewerker gestart. Zij heeft een aanstelling van 0,66 fte.

De omvang van de personeelsformatie van de Stichting Oude Groninger Kerken (exclusief medewerkers die werkzaam zijn op basis van een overeenkomst van opdracht (0,11 fte) bedraagt aan het einde van het verslagjaar 15,94 fte.

Bezoldiging directie

De Raad van Toezicht heeft het bezoldigingsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van andere bezoldigingscomponenten vastgesteld. Het beleid wordt periodiek geactualiseerd. De laatste evaluatie was in 2021.

Bij de bepaling van het bezoldigingsbeleid en de vaststelling van de beloning volgt de Stichting Oude Groninger Kerken de Regeling beloning directeuren van goededoelenorganisaties (zie www.goededoelennederland.nl).

De regeling geeft aan de hand van zwaartecriteria een maximumnorm voor het jaarinkomen. De weging van de situatie bij de Stichting Oude Groninger Kerken vond plaats door de remuneratiecommissie van de stichting. Dit leidde tot een zogenaamde BSD-score van 465 punten met een maximaal jaarinkomen van € 140.780 (1 fte/12 maanden).

Het voor de toetsing, aan het geldende maximum, relevante werkelijke jaarinkomen van de directie bedroeg in het jaar 2021 voor mevrouw P. Wageman € 101.571. Deze beloning bleef binnen het geldende maximum.

Het jaarinkomen, de belaste vergoedingen/bijtellings, de werkgeversbijdrage pensioen en de overige beloningen op termijn bleven voor mevrouw P. Wageman, met een bedrag van € 117.078, binnen het in de regeling opgenomen maximum bedrag van € 209.000 per jaar.

De belaste vergoedingen/bijtellings, de werkgeversbijdrage pensioen en de overige beloningen op termijn stonden bovendien in een redelijke verhouding tot het jaarinkomen.

De hoogte en samenstelling van de bezoldiging worden in de jaarrekening toegelicht op de staat van baten en lasten.

Het salaris van de directeur wordt bepaald aan de hand van het handboek functiewaardering van de CAO Woondiensten. Zij heeft geen gratificaties of extra vergoedingen afwijkend van de CAO Woondiensten ontvangen. De directeur werkt op basis van het directiereglement. Er zijn geen nieuwe overeenkomsten afgesloten of lopende overeenkomsten gewijzigd die voorzien in de beloningen die hoger zijn dan de norm vastgesteld in de Wet normering bezoldiging top-functionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

De kerk van Midwolda. Foto Duncan Wijting

Het bestuur voerde een voortgangsgesprek met de directeur en evalueerde de samenwerking. Het jaar-gesprek tussen de remuneratiecommissie van het bestuur en directeur vond in december plaats. Binnen de Stichting Oude Groninger Kerken en Bijzondere Locaties Groningen B.V. (BLG) voerde de directeur de voortgangsgesprekken en werkoverleggen. Door corona vonden deze overleggen grotendeels digitaal plaats en werden er regelmatig digitale nieuwsbrieven verstuurd om iedereen op de hoogte te houden van de landelijke ontwikkelingen.

Thuiswerken

Als gevolg van corona werd er ook in 2021 grotendeels thuisgewerkt. Inzake bereikbaarheid bleef het secretariaat deels fysiek bemand op kantoor, maar kon daarnaast de telefoon worden doorgeschakeld. Navraag onder de medewerkers leert dat thuiswerken ook in de toekomst een vast onderdeel blijft van de indeling van de werkweek. Afhankelijk van de aanstelling en de functie van de medewerkers zal dit in meerdere of mindere mate mogelijk zijn en worden hierover per individu afspraken gemaakt.

Solon Management en Organisatie

Dit jaar werd een jaarcontract afgesloten met Solon Management en Organisatie. In overleg met dit bureau werd het beleid 'Ongewenste omgangsvormen, integriteit en klokkenluidersregeling' opgesteld, met de OR besproken en door het bestuur vastgesteld. In het komend jaar zal worden gewerkt aan het verder uitwerken van dit beleid als het gaat om protocollen en stappenplannen. Met Solon Management en Organisatie is afgesproken het komend jaar het traject van de functieherwaardering voor te bereiden en uit te voeren. Een functieherwaardering hoort conform de CAO eens in de vijf jaar uitgevoerd te worden.

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim was het afgelopen jaar, ondanks corona, zeer laag. Er is geen sprake geweest van langdurig ziekteverzuim waardoor we nauwelijks gebruik hebben gemaakt van onze Arbodienst.

Ondernemingsraad

Instemmingsverzoek beleid Ongewenste omgangsvormen, integriteit en klokkenluidersregeling
Als onderdeel van het personeelsbeleidsplan is het beleidsplan 'Ongewenste omgangsvormen, integriteit en klokkenluidersregeling' aan de OR voorgelegd. Dit beleidsplan beschrijft de wijze waarop de stichting uitvoering geeft aan het waarborgen van goed werkgeverschap op betreffende onderdelen.

De OR heeft de gevolgen voor het personeel en de organisatie met de uitvoering van het plan in een

tweetal bijeenkomsten intern besproken en concludeert dat het beleidsplan uitvoering geeft aan thans geldende regelgeving vanuit de Arbowetgeving.

Onderdeel van het beleidsplan is het instellen van een extern vertrouwenspersoon alsmede een extern HR-contactpersoon die onafhankelijk van de stichting ondersteunend voor het personeel kunnen zijn, onderdelen die de OR als positief ervaart voor een gezond en veilig werkklimaat bij de stichting.

De OR heeft derhalve ingestemd met het voorgestelde beleidsstuk.

Adviesaanvraag Bestuursmodel Stichting Oude Groninger Kerken

In 2021 is besloten het bestuursmodel te wijzigen naar een Raad van Toezicht. De Raad van Advies van de Stichting Oude Groninger Kerken en de Raad van Commissarissen van Bijzondere Locaties Groningen B.V. zijn ontbonden.

De OR heeft na een tweetal bijeenkomsten haar bevindingen besproken met de directeur-bestuurder en de bestuursvoorzitter en deze vervolgens voorgelegd aan het personeel.

De OR heeft met inachtneming van een drietal deel-adviezen een positief advies gegeven aan de wijziging van het bestuursmodel.

Medio december 2021 is de OR geïnformeerd over de voorgenomen wijziging in de arbeidsovereenkomsten van het personeel in dienst bij de Stichting Oude Groninger Kerken.

In de tenaamstelling van de contracten wordt de naam van de werkgever per 01 januari 2022 gewijzigd van Stichting Federatie Monumenten Organisaties Groningen (FMOG) naar Stichting Oude Groninger Kerken. De aansluiting van de stichting bij de FMOG eindigt.

Aangezien de bestaande contracten middels de raamovereenkomst, de detacheringsovereenkomst en een expliciet schrijven tussen de FMOG, de Stichting Oude Groninger Kerken en de werknemer reeds expliciet duidelijk maken dat de volledige verantwoordelijkheid van het werkgeverschap bij de Stichting Oude Groninger Kerken ligt, heeft de OR geen aanleiding gezien de directie hieromtrent een instemmingsverzoek te vragen.

In de loop van 2021 is een vacature in de OR ontstaan. Verwacht wordt dat deze in het jaar 2022 wordt vervuld.

Vooruitblik 2022

De pandemie lijkt in 2022 grotendeels onder controle. Toch blijft onzekerheid over het terugkeren van de pandemie bestaan en zal dit ook effect hebben op het bijwonen van activiteiten. Na het loslaten van de regels, blijkt dat vele culturele instellingen nog niet op het oude bezoekersniveau zitten van vóór de coronapandemie. Daarbij is de minimale aandacht voor cultuur een ander punt van zorg.

Erfgoed is vooralsnog mager opgenomen in het nieuwe regeerakkoord. Zoals Heemschut in een analyse schrijft: 'Het nieuwe regeerakkoord gaat niet direct in op monumenten en erfgoed, maar stelt wel behoorlijke veranderingen voor die direct aan de sector grenzen. De gevolgen daarvan zullen merkbaar worden'.¹ Als deze conclusie op dit moment wordt gezien in het huidige tijdsgewricht waarin de inval van Rusland in de Oekraïne de universele veiligheid, de wereldeconomie en de staat van het erfgoed aldaar onder druk zet, is het van groot belang de rol van erfgoed voor een open en leefbare maatschappij te benadrukken. Hiervoor zullen wij ons als stichting volop blijven inzetten. Een derde zorg is dat het tekort aan grondstoffen en de omhoog schietende energieprijzen ook onze stichting zullen raken. Dit zal effect hebben op het verwarmen van onze kerken en de beschikbaarheid van bedrijven en materialen voor het onderhoud van onze kerken en kan ervoor zorgen dat het onderhoud in de toekomst iets trager verloopt dan gepland. Ook heeft corona ervoor gezorgd dat bepaalde projecten van het afgelopen jaar zijn doorgeschoven naar 2022.

De hierboven geschetste zorgen hebben er mede aan bijgedragen dat er intern zal worden gewerkt aan een strategie voor de toekomst. Een van de vragen die hierin aan de orde zal komen is hoe ruimhartig we in de toekomst om kunnen gaan met het overnemen van kerken. Immers, de stichting neemt de kerken over voor de eeuwigheid en gemiddeld zijn dat er twee per

jaar over de afgelopen 53 jaar. Dat betekent dat wij voor de toekomst moeten weten hoe makkelijk of hoe moeilijk het wordt ons mooie erfgoed te onderhouden en levend te houden. Hoewel we niet het beleid voor de eerstkomende dertig jaar willen vastleggen, willen we wel proberen te analyseren waar de risico's liggen en hoe we daar de komende meerjarenbeleidsperiode op in kunnen spelen. Daarom worden in 2022 met zowel de Raad van Toezicht als directeur en enkele medewerkers de risico's op lange termijn geïnventariseerd.

Voor het komende jaar staan voor onze kerken en kerkhoven of pastorieën meerdere projecten in de steigers op het gebied van restauratie, onderhoud en doorbestemming, onder meer in Oosterwijtwerd, Noordwijk, Garnwerd, Loppersum, Nieuwolda, Uithuizen, Slochteren, Godlinze, Doezum, Akerk, Tolbert, Stitswerd en Zeerijp. Ook zullen de plannen voor de Akerk verder worden onderzocht en ontwikkeld.

Doorbestemmingen die zich al langere tijd in verschillende stadia van voortgang bevinden, worden ook dit jaar verder ontwikkeld. De voortgang varieert van het maatschappelijk draagvlak creëren voor de plannen (bijvoorbeeld Garsthuizen) tot het vinden van financieel draagvlak voor projecten als Obergum en Onderdendam, het verder uitwerken van ideeën (bijvoorbeeld Kropswolde en Ulrum) tot het starten van een project als Overschild.

Op het gebied van duurzaamheid en groenmanagement willen we projecten verder ontwikkelen waar het gaat om groen op kerkhoven en creëren van pilots op het gebied van energietransitie.

¹ Dit is te lezen in een analyse van 16 december 2021.

www.heemschut.nl/nieuws/actueel/bericht/

[wat-betekent-het-nieuwe-regeerakkoord-voor-de-monumentensector](#)

In samenwerking met SPOT Groningen worden in seizoen 2022 concerten gecontinueerd, onder de titel *ODE*. Evenals in 2021 vinden deze plaats in diverse kerken in de provincie. Doel is podiumkunst te brengen op unieke locaties als ode aan de plek, de kunst en de mensen die het maken en ervan genieten. Daarnaast zal er opnieuw worden samengewerkt met Veur Altied, maar wordt voor het eerst ook een samenwerking met Stichting Alde Fryske Tsjerken opgestart op het gebied van bezinningstoerisme in het waddengebied.

De Schoolkerk in Garmerwolde opent zodra het weer kan haar deuren voor vele basisscholen die het afgelopen jaar al hadden gereserveerd. Ook werkt de Schoolkerk aan een lesmodule voor de brugklassen van middelbare scholen voor het project *Feest! In Oost en West*.

Samenwerkingen met de verschillende festivals staan ook voor 2022 weer op het programma. Daarnaast krijgt de programmering in de Akerk een steeds duidelijkere vorm en wordt in 2022 geparticipeerd in een groot samenwerkingsproject *Bitterzoet Erfgoed* (sporen van het slavernijverleden in Groningen) en staat een samenwerking met Noorderlicht opnieuw op het programma, alsmede een zomer vol activiteiten en andere culturele en educatieve ontmoetingen.

Personeel

Ten aanzien van de personeelsformatie is de verwachting dat deze gedurende 2022 een lichte stijging kent als gevolg van de toenemende activiteiten van de stichting.

Investeringsen

De verwachting is dat er in 2022 een investering plaats gaat vinden op ICT gebied waar naast vervanging van verouderde apparatuur geïnvesteerd zal worden in de mogelijkheden van flexibel werken.

Financieel

Er is voor 2022 een begroting opgesteld welke uitgaat van een onttrekking van de reserve als bron van inkomsten van € 1.135.000. Ondanks deze onttrekking verwacht de stichting mede gezien de huidige liquiditeitspositie en de het voorzichtig inschatten van de diverse exploitatiebaten gedurende het komende boekjaar geen liquiditeitsproblemen.

Kerk Slochteren

Financiën

Effect corona

De uitbraak van corona heeft ook in 2021 nog haar financiële sporen nagelaten. Daar waar we in de begroting van 2021 alweer rekening hielden met groeiende inkomsten uit onze eigen objecten is dit gedurende 2021 niet gerealiseerd, omdat we opnieuw lange tijd dicht zijn geweest voor publiek.

Deze uitgebleven baten zijn echter ruimschoots gecompenseerd door een aantal prachtige legaten en nalatenschappen en een positief beleggingsresultaat. Doordat de kosten ruimschoots binnen de begroting zijn gebleven is het boekjaar 2021 afgesloten met een positief resultaat van € 1.580.041.

In 2021 heeft de stichting geen gebruik meer hoeven maken van de Corona subsidieregelingen NOW of de TVL.

Risicomanagement

Het bestuur heeft besloten om evenals voorgaande jaren voor de meerjarenplanning budgettair bij de Stichting Oude Groninger Kerken uit te gaan van een niet-sluitende exploitatie. Als dit zich ook daadwerkelijk voordoet, dan zal het tekort voor dat jaar uit de eigen reserves worden gedekt. Op basis van de gezonde stand van de reserves zal de continuïteit hierdoor niet direct in gevaar komen.

CBF Keurmerk

De Erkenning is het keurmerk voor goede doelen dat door het CBF, Toezichthouder Goede Doelen wordt uitgegeven. Met de Erkenning laten organisaties zien dat ze voldoen aan strenge kwaliteitseisen. Voor grotere organisaties gelden uiteraard andere eisen dan voor kleinere. Circa 80 procent van het particuliere geefgeld staat inmiddels onder toezicht van het CBF. Aan een Erkend Goed Doel geven wordt gemakkelijker omdat de organisatie daadwerkelijk bijdraagt aan een betere wereld, zorgvuldig omgaat met elke euro, verantwoording aflegt en zich onafhankelijk laat controleren.

Het CBF-Erkenningspaspoort toont op een eenduidige en neutrale wijze de belangrijkste informatie van een Erkend Goed Doel. Transparantie in één oogopslag dus. Het paspoort bevat zowel kwalitatieve informatie over de doelstelling en activiteiten van de organisatie als financiële kengetallen. Deze laatste zijn door het CBF gevalideerd.

Eén keer per jaar vindt er een evaluatie plaats met het organisatiebureau van het CBF Keurmerk. In 2021 vond dit online plaats.

Fondsen en Legaten

In 2021 heeft de stichting een drietal Fondsen op naam kunnen realiseren. In de toelichting op de geconsolideerde balans wordt een toelichting bij de afzonderlijke Fondsen gegeven:

- Het Van Wageningen Fonds
- Het Schillhorn-Van Veen Fonds
- Het Titus Stipendium

In 2021 heeft de stichting 27 nalatenschappen en legaten ontvangen voor een totaalbedrag van € 1.053.080.

Titus Stipendium

Het Titus Stipendium, geïnitieerd door een alumnus Kunstgeschiedenis van de Rijksuniversiteit Groningen. Het belangrijkste doel van het Titus Stipendium is enerzijds het ondersteunen van onderzoek naar het erfgoed van de Stichting Oude Groninger Kerken (waarbij de voorkeur uitgaat naar roerend erfgoed) en in brede kring onder de aandacht te brengen. Anderzijds is het stipendium bedoeld om jonge talentvolle onderzoekers (tot dertig jaar) de mogelijkheid te geven hun kennis en vaardigheden te ontwikkelen en zo een springplank te bieden die kan leiden tot andere, wellicht grotere onderzoeksprojecten.

Donateurs

Het aantal donateurs bedroeg aan het einde van het jaar 6.451 en is hiermee toegenomen ten opzichte van vorig jaar.

Dienstverlening

Stichting Federatie Monumentenorganisaties Groningen (FMOG)

Er is de afgelopen jaren door de stichtingen die onderdeel uitmaken van de FMOG gesproken over het opheffen van de FMOG. De voornaamste reden hiervoor is het feit dat de oorspronkelijk doelstelling, namelijk een cao-partij zijn voor het gezamenlijk personeel en een subsidieloket zijn voor de provincie Groningen, sinds enige jaren niet meer opgaat.

De Stichting Oude Groninger Kerken verzorgt de salarisadministratie van de aangesloten leden van de Stichting Federatie Monumentenorganisaties Groningen. Ook levert het diensten op het gebied van ICT en geeft het antwoord op vragen op het gebied van financiën en HR.

Behalve met de hierboven geschetste situatie hebben we sinds 2020 te maken met corona die de FMOG voor de nodige moeilijkheden stelt. Als gevolg van corona, de daarmee samenhangende RIVM-maatregelen en de beschikbaarheid van steunpakketten, is de huidige constructie met de FMOG voor de Stichting Oude Groninger Kerken niet meer wenselijk gebleken.

De Stichting Oude Groninger Kerken heeft in december de uittreding uit de FMOG per 1 januari 2022 aangekondigd. De bij de FMOG gedetacheerde medewerkers zijn vanaf die datum rechtstreeks in dienst gekomen bij de Stichting Oude Groninger Kerken. Vanuit de stichtingen die in de FMOG achterblijven is de wens uitgesproken de FMOG voort te laten bestaan.

Vereniging Beheer Monumentale Kerken (VBMK)

De Stichting Oude Groninger Kerken verzorgt de (leden) administratie van de Vereniging Beheer Monumentale Kerken (VBMK). De directeur is gevraagd zitting te nemen in het nieuwe bestuur van de VBMK dat waarschijnlijk in de ledenvergadering van mei in 2022 zal worden geïnstalleerd.

Beleggingscommissie

Algemeen

In het verslag van 2020 werd al geconstateerd dat het een bijzonder beleggingsjaar was geweest: na de daling van de beurzen met 25% tot 35% in de weken na de bekendwording van het coronavirus, herstelden de beurzen in de rest van het jaar tot de niveaus van voor de coronacrisis.

Daarentegen was het beleggingsjaar 2021 opnieuw van een geheel andere orde: geen grote dalingen en daarna herstel. Er was sprake van een constante, een enkele maand daargelaten, en voortdurende stijging van de beurskoersen van aandelen gedurende het hele jaar.

Het behoudende beleggingsbeleid van de stichting, gericht op minimaal het in stand houden van het vermogen, behoedde ons in het verleden, met uitzondering van 2020, voor een verlies. Daar staat tegenover dat de stichting ook niet ten volle kon profiteren van het excellente beleggingsklimaat in 2021.

Desondanks is er een heel fraai resultaat gerealiseerd. Het rendement van het belegd vermogen is uitgekomen op 12,98%. Een mooi rendement, zeker als we afzetten tegen het rendement van de benchmark van 10,46%.

Ontwikkeling van het vermogen

Een van de doelen van het beheer is dat het vermogen van de portefeuille van de stichting in stand blijft. De betekenis dat de jaarlijkse onttrekkingen aan de portefeuille en de inflatie gecompenseerd dienen te worden door het beleggingsresultaat.

Beleggingsbeleid

In 2021 wijzigde het beleggingsbeleid niet ten opzichte van de beleggingsuitgangspunten in 2020. Waar in het verleden wijzigingen in het beleggingsbeleid werden doorgevoerd tegen de achtergrond van risico-aspecten of rendementsoverwegingen, ziet de beleggingscommissie een trend in beleggingsland waar andere elementen een belangrijkere rol gaan spelen.

Zo ziet de commissie dat grote beleggingsinstellingen keuzes maken in hun beleggingsportefeuille die gedreven worden door duurzaamheid, klimaatdoelstellingen en andere niet-financiële aspecten.

In dat kader zal ook de stichting met de beleggingscommissie een traject inzetten om over stappen naar een meer duurzame portefeuille.

Vermogensbeheerders

Zoals in het jaarverslag 2020 van de beleggingscommissie al aangekondigd, is in de eerste helft van het jaar de helft van het belegde vermogen van de ING Vermogensbeheer overgegaan naar Optimix Vermogensbeheer. In de loop van de maand mei is Optimix Vermogensbeheer daadwerkelijk met het beheer gestart.

Beleggingscommissie

De samenstelling beleggingscommissie is in de loop van het jaar niet gewijzigd. Echter door de coronamaatregelen wijzigde de werkwijze van fysieke naar grotendeels noodgedwongen Teamsvergaderingen.

“
Indrukwekkend
stil en mooi.”

Fransum

Bevingsschadeherstel in Middelstum

Organisatie

Naleving Governance Code Cultuur

Het bestuur van de Stichting Oude Groninger Kerken onderschrijft de Code Goed Bestuur voor Goede Doelen en handelt overeenkomstig. In deze verantwoordingsverklaring legt het bestuur verantwoording af over drie algemeen geldende principes:

- Onderscheid de functies besturen en uitvoeren
- Optimaliseer de effectiviteit en de efficiency van bestedingen
- Optimaliseer de omgang met belanghebbenden

Transitie van bestuur naar Raad van Toezicht

In 2021 heeft het bestuur – na instemming van de Raad van Advies en de Ondernemingsraad - besloten de structuur te wijzigen van bestuursmodel in een Raad van Toezichtmodel. Het functioneren van het bestuur was tot eind 2021 het beste te omschrijven als ‘besturen op afstand’. Het bestuur kwam zes keer per jaar bijeen.

Vanwege het persoonlijke aansprakelijkheidsrisico van de bestuursleden, het belang van de goede voortgang van de uitvoering van de werkzaamheden en de veelheid van dagelijkse besluiten die daartoe genomen dienen te worden, is ervoor gekozen de verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid voor het besturen en de algemene gang van zaken te verschuiven naar verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid voor het houden van toezicht. Het formaliseren hiervan is een bevestiging van de huidige wijze van werken en doet recht aan het functioneren van zowel het bestuur als de directeur. Bovendien was de transitie van een bestuursmodel naar een Raad van Toezicht in een eerder stadium aan de orde geweest in de zowel de ondernemingsraad als de Raad van Advies van de Stichting Oude Groninger Kerken.

Bestuur en directeur zijn in het uitoefenen van hun taken bijgestaan door de raad van advies en het vrijwilligersplatform. De raad van advies adviseert over strategische beleidskeuzes en de maatschappelijke positionering van de stichting. Het vrijwilligersplatform is betrokken bij de uitvoering van het vrijwilligersbeleid. Beide organen van de stichting beschikken over een reglement.

Onderscheid besturen en uitvoeren

De Stichting Oude Groninger Kerken heeft in haar statuten en reglementen de functie ‘besturen’ en ‘uitvoeren’ duidelijk gescheiden. Het bestuur bestuurt de stichting, maar heeft via een reglement de directeur gemachtigd diverse taken uit te voeren. De directeur opereert op basis van het door het bestuur vastgestelde meerjarenbeleidsplan met meerjarenbegroting en de jaarlijks geactualiseerde begrotingen en jaarstukken.

Evenals voorgaande jaren zijn in 2021 de hierna-volgende regels opgevolgd:

Eén keer per jaar evalueert het bestuur zijn eigen functioneren evenals dat van de individuele leden en het functioneren van de directeur. Er is een profiel opgesteld waaraan het bestuur in zijn geheel en elk individueel lid van het bestuur moet voldoen. Het bestuur vergadert minimaal viermaal per jaar. Het bestuur voorziet voor zover mogelijk zelf in zijn vacatures. Benoeming geschiedt voor een termijn van vier jaar en herbenoeming is mogelijk voor maximaal twee periodes van vier jaar. Aftreden geschiedt conform een rooster van aftreden.

Het bestuur legt door middel van het jaarverslag en de jaarrekening verantwoording af over het gevoerde beleid. Het bestuur wijst uit zijn midden vier audit-commissies aan: organisatie, financiën, inhoud en marketing en fondswerving. De auditcommissies vergaderen minimaal tweemaal per jaar. De audit-commissie financiën bereidt de besluitvorming over de (meerjaren)begroting en de jaarstukken voor en overlegt onder andere met de accountant. De beleggingscommissie adviseert bestuur en directie gevraagd en ongevraagd over het ontwikkelen en wijzigen van het beleid ten aanzien van het beleggingsstatuut, evenals het rapporteren over de uitvoering van het vermogensbeheer.

Effectiviteit en efficiency van bestedingen

Door het vaststellen van het meerjarenbeleidsplan en meerjarenbegrotingen en de daaruit voortvloeiende jaarlijkse werkplannen en begrotingen geeft het bestuur Stichting Oude Groninger Kerken richting aan de doelstellingen van de stichting.

Het monitoren en evalueren van de uitvoering van activiteiten en processen vindt plaats door een kritische beoordeling van de tussentijdse (voortgang)rapportages van de directeur en het jaarverslag. De administratieve organisatie en interne controle worden jaarlijks getoetst door de accountant. Periodiek worden de procedures geactualiseerd. De directeur voert voortgangsgesprekken met de betaalde medewerkers, het bestuur met de directeur.

Omgang met belanghebbenden

De Stichting Oude Groninger Kerken streeft naar een open relatie met belanghebbenden die zijn onder te verdelen in vrijwilligers en betaalde arbeidskrachten, donateurs, schenkers, relaties, bedrijven, overheden, huurders, bewoners en omwonenden, bezoekers, kerkelijke, culturele en maatschappelijke (erfgoed) organisaties en andere betrokkenen. De inhoud en de kwaliteit van de verstrekte informatie vanuit de centrale organisatie worden door de directeur gewaarborgd. De communicatiemedewerker is verantwoordelijk voor het stroomlijnen en optimaliseren van de interne en externe communicatie.

De specifieke doelgroepen worden geïnformeerd door middel van diverse communicatiemiddelen zoals het tijdschrift *Groninger Kerken*, het jaarverslag, folders, publicaties, digitale nieuwsbrieven, persberichten, de website en de sociale media en door deelname aan diverse overlegorganen en samenwerkingsverbanden.

Het communicatiebeleid is vastgelegd in het meerjarenbeleidsplan. Het communicatiebeleid is erop gericht om een optimale relatie te hebben met belanghebbenden en hen gericht te informeren over belangen, ontwikkelingen en de besteding van de ontvangen gelden.

De Stichting Oude Groninger Kerken beschikt over een vastgelegde procedure om eventuele klachten correct af te handelen. Daarnaast heeft de stichting een code voor het gebruik van de sociale media, de communicatie in het kader van de aardbevingsproblematiek en de databeveiliging.

Bestuur

In de samenstelling van bestuur van de stichting zijn geen veranderingen opgetreden. Het bestuur heeft zes keer vergaderd. Als gevolg van corona vonden de meeste vergaderingen digitaal plaats. Aan het eind van het jaar vond het functioneringsgesprek plaats met de directeur. Bestuursleden ontvangen geen bezoldiging voor hun werkzaamheden.

De samenstelling van het bestuur is als volgt:

Pim de Bruijne, voorzitter

Aftredend 01-07-2022, niet-herkiesbaar

Onbezoldigde functie

- Voorzitter Stichting Terug naar het begin

Elles Bulder, vice-voorzitter

Aftredend 31-12-2023, niet-herkiesbaar

Onbezoldigde functies

- Voorzitter Oldambt verbindt
- Bestuurslid Stichting Terug naar het begin
- Voorzitter van de FMOG
- Lid Commissie Wetenschappelijke Integriteit Hogescholen Noord- en Oost-Nederland
- Lid Stuurgroep van de ‘Kennistafel Leefbaar & kansrijk Groningen’
- Raad van Toezicht Cultuurhuis De Klinker
- Adviseur Claes van Gorcum Fonds

Bezoldigde functies

- Directeur Onderzoeksbureau Elles Bulder
- Lector Hanzehogeschool Groningen

Cor Kool, secretaris

Aftredend 31-12-2023, niet-herkiesbaar

Onbezoldigde functies

- Secretaris Stichting Terug naar het begin
- Bestuurslid Vereniging Dierenambulance Groningen
- Ledenraadslid Rabobank Stad en Midden Groningen

Bezoldigde functie

- Asset manager Stichting Woonconcept

John Wolters, penningmeester

Aftredend 31-12-2021, niet-herkiesbaar

Onbezoldigde functie

- Penningmeester Stichting Terug naar het begin

Bezoldigde functies

- Directeur FAB Dienstverlening B.V.
- Directeur BEAK Vastgoedbeheer B.V.

Errit Bekkering, lid

Aftredend 31-12-2023, herkiesbaar

Onbezoldigde functie

- Bestuurslid Stichting Terug naar het begin

Bezoldigde functie

- Business Development Manager N.V. NOM

Marieke van Zanten, lid

Aftredend 31-12-2022, niet-herkiesbaar

Onbezoldigde functies

- Bestuurslid Stichting Terug naar het begin
- Lid Commissie Monumenten Prins Bernhard Cultuurfonds

Bezoldigde functie

- Adviseur Ruimtelijke kwaliteit Erfgoed Het Oversticht
- Docent Erfgoed Academie

Raad van Commissarissen Bijzondere Locaties Groningen B.V.

Als gevolg van corona kwam de Raad van Commissarissen drie keer bijeen voor een vergadering. De vergaderingen hebben in het teken gestaan van de toekomst van Bijzondere Locaties Groningen B.V.

Bijzondere Locaties Groningen B.V. is ontstaan vanuit de visie de drie verhuurlocaties van de Stichting Oude Groninger Kerken onder te brengen in een aparte B.V.: de Akerk, de Remonstrantse Kerk Groningen en de kerk Leegkerk. Kijkend naar de resultaten van Bijzondere Locaties Groningen B.V. van de afgelopen jaren is door de Raad van Commissarissen geconcludeerd dat het onderbrengen van de verhuurlocaties van de Stichting Oude Groninger Kerken in een aparte B.V. niet heeft gebracht wat ervan verwacht werd. Derhalve is het afgelopen jaar door de Raad van Commissarissen het traject ingezet Bijzondere Locaties Groningen B.V. met ingang van 1 januari 2022 te ontbinden.

De Raad van Commissarissen Bijzondere Locaties Groningen B.V. heeft geen bezoldiging ontvangen voor hun werkzaamheden en is als volgt samengesteld:

Harm Post, voorzitter

Onbezoldigde functies

- Honorair Consul Consulaat van Noorwegen
- Bestuurslid stichting De Blauwe Lijn
- Bestuursvoorzitter Stichting Maggie's Nederland
- Adviseur Stichting Wad Duurzaam
- Bestuurslid Stichting Walkyre Echo's
- Bestuurslid Vrienden Opmaat

Bezoldigde functies

- Lid Raad van Commissarissen AG Ems
- Directeur Exploitatiemaatschappij Haven Lauwersoog – EHL
- Lid Raad van Advies Hydrobag
- Lid Raad van Commissarissen Port of Harlingen
- Ambassadeur "Urk Maritime" Port of Urk
- Lid Raad van Advies Powerfield

Anita Lantermans, lid

Onbezoldigde functie

- Voorzitter Goede Rede Concerten Almere

Ingeborg Walinga, lid

Onbezoldigde functies

- Lid Raad van Toezicht Marketing Groningen (t/m 30-04-2021)

Bezoldigde functies

- Algemeen Directeur Noord Nederlands Orkest (t/m 31-10-2021)
- Dean Prins Claus Conservatorium (vanaf 01-11-2021)
- Lid Raad van Toezicht Forum Groningen

Lambert Zwiers, lid

Onbezoldigde functies

- Bestuurslid Stichting ter Bevordering Ruimtelijke Wetenschappen
- Voorzitter Raad van Advies Vliegbasis Leeuwarden
- Voorzitter Bestuur Technologie Centrum Noord Nederland
- Voorzitter Nederlandse Vereniging Waterschapbestuurders Bedrijven/NVWB
- Voorzitter Regionale Selectie Commissie Noord Koning Willem I prijs

Bezoldigde functies

- Lid Raad van Toezicht De Hoven
- Lid Algemeen Bestuur Waterschap Noorderzijlvest

Raad van Advies

Als gevolg van corona kwam de Raad van Advies slechts twee keer bijeen voor een vergadering. Beide vergaderingen hebben in het teken gestaan van de wijziging van de bestuursstructuur van de Stichting Oude Groninger Kerken in een Raad van Toezicht met een directeur/bestuurder. Met de wijziging van het bestuursmodel is de Raad van Advies van de Stichting Oude Groninger Kerken met ingang van 1 januari 2022 opgeheven.

De Raad van Advies is als volgt samengesteld:

Hermine Hijmans, waarnemend voorzitter
Bertus Fennema, lid
Lieuwe Giethoorn, lid
Bert Riemeijer, lid
Franck Smit, lid
Dolf Vogd, lid
Annelien de Winter-Wijffels, lid

De Beleggingscommissie

De beleggingscommissie kwam het afgelopen jaar vier keer bijeen. Als gevolg van corona gebeurde dit zowel fysiek als via Teams. De ontstane vacature binnen de beleggingscommissie is aan het begin van het jaar ingevuld.

De samenstelling van de beleggingscommissie Stichting Oude Groninger Kerken is als volgt:

Jacob Kielman, voorzitter
Geert Jansen, lid
Baukje Jensma, lid
John Wolters, lid, tevens bestuurslid
Stichting Oude Groninger Kerken

Vrijwilligersplatform

Het vrijwilligersplatform Stichting Oude Groninger Kerken kwam het afgelopen jaar vier keer bijeen. Als gevolg van corona gebeurde dit zowel fysiek als via Teams. Een van de twee vacatures binnen het vrijwilligersplatform is in het voorjaar ingevuld.

Het vrijwilligersplatform Stichting Oude Groninger Kerken is als volgt samengesteld:

Margreet Bakker, voorzitter
Marienus Beukema, lid
Riet Wessels, lid
Anja Groeneveld-Smit, lid
Jacobien Louwes, lid
Andrea van Wieringen, lid

Werkoverleg plaatselijke commissies Stichting Oude Groninger Kerken

Het werkoverleg plaatselijke commissies heeft dit jaar twee keer fysiek vergaderd. Dit is minder dan normaal-gesproken, omdat de leden van het werkoverleg hebben aangegeven niet digitaal te willen vergaderen.

Het werkoverleg plaatselijke commissies Stichting Oude Groninger Kerken is als volgt samengesteld:

Riek Boschloo	Plaatselijke commissie Solwerd
Max de Haas	Plaatselijke commissie Losdorp
Margie Kil	Plaatselijke commissie Losdorp
Johan Wiersma	Plaatselijke commissie Usquert
Hans Stoelinga	Plaatselijke commissie Onderdendam
Auke Doornbosch	Plaatselijke commissie Grootegast
Pluc Plaatsman	Plaatselijke commissie Thesinge
Hein Zeevalking	Plaatselijke commissie Garnwerd
Loes Kiezebrink	Plaatselijke commissie Engelbert
Jacobien Louwes	Plaatselijke commissie Vierhuizen
Karin van Hoorn	Plaatselijke commissie Pieterburen
Frank Broersema	Plaatselijke commissie Den Horn
Anne Brenneker	Plaatselijke commissie Garmerwolde

Medewerkers

Stichting Oude Groninger Kerken

Inge Basteleur	Educatie
Jur Bekooy	Instandhouding
Annemarie Bembom	Vrijwilligerscoördinatie
Martha Bijl	Financiën
Jan Borgers	Financiën (overeenkomst in opdracht)
Marius Breukink	ICT – met ingang van 01-01-2022 projectleider Akerk
Rebecca Compaan	Communicatie en PR
Margreet Eriks	Directiesecretariaat / Instandhouding
Chris de Graaf	Financiën
Johanna Kloosterhuis	Financiën
Luvina van Nuysenburg	Secretariaat
Marcel Roemeling	Facilitaire Dienst
Marcel van Santen	Instandhouding
Tekla Slangen	Educatie
Christiaan Velvis	Instandhouding
Marlies Voorma	Secretariaat
Miriam van der Waart	Instandhouding / Groenmanagement
Patty Wageman	Directeur
	<i>Onbezoldigde functies</i>
	• Lid Werkgroep Advies Raad Frank Mohr Institute
	• Bestuurslid Stichting Saskia Boddeke & Peter Greenaway Projects
	• Lid Grote Kerken Overleg
	• Lid Raad van Toezicht Marketing Groningen (m.i.v. 01-04-2021)
	• Lid Funerair Platform (Terebinth/Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)
	• Lid Raad van Advies Vereniging Groninger Monument Eigenaren
	• Lid ledenraad Donatus Verzekeringen
Stieneke Wierda	Informatiespecialist

Bijzondere Locaties Groningen B.V.

Patty Wageman	Directeur
Vivian Lo-Sie-Sen	Huismeester
Elise van der Willik	Huismeester

Kerk Grijpskerk na herstel

Geconsolideerde jaarrekening

Risicomanagement

Voor de komende meerjaars planningperiode heeft het bestuur besloten om budgettair bij de SOGK uit te gaan van een niet-sluitende exploitatie. Indien dit zich ook daadwerkelijk gaat voor doen, kan het tekort voor enig jaar gedekt worden uit de eigen reserves.

Beleggingsbeleid en inzicht in de vermogensrisico's Effecten

De effectenportefeuilles waarin de vermogens van SOGK, SWRI en STZ zijn belegd worden beheerd door ING Private Banking en vanaf mei 2021 ook mede door Optimix. De verschillende effectenportefeuilles worden als één beleggingsportefeuille beheerd. Dit geldt ook voor de bij de verschillende portefeuilles behorende liquiditeiten. Toerekening van het beleggingsresultaat aan de verschillende stichtingen gebeurt naar rato van de inbrengwaarde van de betreffende portefeuilles.

In januari 2005 is het beleggingsbeleid van de Stichting vastgelegd en wordt sindsdien elk jaar in januari getoetst en waar nodig geleidelijk bijgesteld.

Doelstelling

Het beleggingsbeleid van de SOGK is erop gericht om de volgende doelstellingen te realiseren:

- De instandhouding van de waarde van de afzonderlijke vermogens van de stichtingen conform de richtlijnen van deze fondsen dan wel hun oprichters;
- Voldoen aan de voorwaarden van het CBF-keurmerk;
- Inhoud geven aan een maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid waarbij bewust rekening wordt gehouden met financiële, sociale, governance en milieu-overwegingen. Met name worden uitgesloten beleggingen in de porno- en wapenindustrie alsmede industrieën die gebruik maken van kinderarbeid.

Strategische mix, bandbreedtes, benchmarks, restricties Vastrentende waarden

- Indien de debiteur door een downgrading niet meer aan de BBB/Baa-rating voldoet, moet de positie binnen 6 maanden worden afgewikkeld.
- De investering per debiteur mag niet meer bedragen dan 5% van het totaal geïnvesteerde bedrag in bedrijfsobligaties.
- De 5%-limiet moet worden gezien als een indicatie voor de beheerder.
- Als deze limiet wordt overschreden, hoeft niet onmiddellijk tot verkoop te worden overgegaan om weer binnen de limiet te komen.
- Als een debiteur zowel in de aandelen- als de obligatieportefeuille voorkomt, dan moet de aandelenpositie worden meegenomen in de berekening van de 5%-limiet.

Zakelijke waarden

- Indien een debiteur door een downgrading niet meer aan de minimale rating van A/A3 voldoet, dan moet deze positie binnen 6 maanden worden afgewikkeld.

Rapportage

De vermogensbeheerders rapporteren op kwartaalbasis aan de beleggingscommissie. Driemaal per jaar, in februari, mei en oktober lichten de beheerders de "performance" van de portefeuille mondeling toe op basis van de ontwikkelingen op de financiële markten. Gezien de verschillen tussen onze portefeuille en de samenstelling van de benchmarks, wordt hiermee niet de performance van de vermogensbeheerders getoetst, maar de beleidskeuzes die door de beleggingscommissie zijn voorgesteld.

Onroerend goed

De beleggingen in onroerend goed betreffen een vanuit nalatenschap verkregen woningen en pastorieën, verkregen als deel van de overnamesom, dan wel nalatenschap. De objecten worden als beleggingsobject aangehouden en tegen marktconforme condities verhuurd.

Strategische mix, bandbreedtes, benchmarks, restricties

Vermogens-categorie	Strategische mix	Onderverdeling per categorie		Bandbreedte	Benchmarks	Restricties
Vastrentende waarden (incl. liquiditeiten)	60%			50% – 70%		Uitsluitend in € (geen valutari-sico)
		Liquiditeiten			€ 500.000	≈ Jaarlijkse cashflow
			Strategische mix obligatieportefeuille			min. marktkap. van obl € 2 miljard per deb.
		Buffer AAA/Aaa	20%	Min. 20%	Bloomberg Barclays	= 10% vermogen
					Pan Eur. Aggr. AAA total return	Onder beheer
		AA/Aa	20%	15% - 30%	Bloomberg Barclays	
		A/A3	20%	15% - 30%		
		BBB/Baa	40%	20% - 45%	Pan Eur. Aggr. AAA total return	Geen financials
High Yield				max. 7%		Beleggings-fondsen
Duration			Marktgemiddelde	3 jaren		
Zakelijke waarden	40%			30% - 50%		
			Strategische mix zakelijke waarden			Min. marktkap. van € 2 miljard per ond., min. rating A-/A3
		Ontwikkelde markten Europa	80%	70% - 90%	MSCI Eur. tot. return net div. reinvested	
		Beleggingen in GPB		Max. 10%		
		Ontwikkelde markten buiten Europa	20%	10% - 30%	MSCI USA tot. return net div. reinvested (€)	VS, Canada, Japan, Australië, unhedged
		Financials		Max. 15%		Geen Z-Europese
Indirect vast goed				Max. 5%	Geen	

Jaarrekening *Geconsolideerde balans per 31-12-2021 en 31-12-2020 (na bestemming exploitatiesaldo)*

	31-12-2021	31-12-2020
Activa		
Materiele vaste activa		
Gebouwen	103	105
Renovatie Remonstrantse kerk	1.003.016	1.112.503
Upgrading / uitbreiding Der Aa-kerk	51.319	60.348
Noordaanbouw Der Aa-kerk	18.772	20.565
Inventaris kerkgebouwen (inclusief kunstwerken)	p.m.	p.m.
Bedrijfsmiddelen	132.867	135.569
	1.206.077	1.329.090
Beleggingen		
Deposito's	884.444	891.147
Effecten	17.601.793	16.715.645
Onroerend goed	2.567.000	2.410.000
	21.053.237	20.016.792
Vorraden	3.032	10.926
Vorderingen		
– Debiteuren	157.428	106.265
– Omzetbelasting	0	0
– Overige vorderingen	1.333.682	74.540
– Overlopende activa	59.357	297.710
– Overlopende activa geconsolideerd	0	0
	1.550.467	478.515
Liquide middelen	3.313.777	2.872.603
Onderhanden projecten	205.687	622.998
	27.332.277	25.330.923

	31-12-2021	31-12-2020
Passiva		
Reserves en fondsen		
Continuïteitsreserve per 1 januari	690.254	690.254
Toevoeging continuïteitsreserve		
Onttrekking continuïteitsreserve		
Saldo continuïteitsreserve per 31 december	690.254	690.254
Reserve als bron van inkomsten per 1 januari	13.156.839	14.408.677
Mutatie reserve als bron van inkomsten	1.309.261	– 1.251.838
Saldo reserve als bron van inkomsten per 31 december	14.466.100	13.156.839
Vrij besteedbaar t.b.v. activa bedrijfsmiddelen	787.590	875.100
Reserve waardeverschillen effecten	1.417.266	1.048.538
Bestemmingsreserves door bestuur bepaald	7.322.404	7.344.203
Saldo per 31 december	24.683.614	23.114.934
Bestemmingsfondsen door derden bepaald	1.639.252	1.627.892
Totaal eigen vermogen	26.322.866	24.742.826
Langlopende schulden		
Direct dienstbaar aan doelstelling		
Lening T.M Eliens	67.500	0
	67.500	0
Kortlopende schulden		
– Crediteuren	392.310	396.631
– Omzetbelasting	0	7.200
– Overlopende passiva	390.664	49.582
– Overlopende passiva geconsolideerd	158.936	134.684
	941.910	588.097
	27.332.277	25.330.923

Geconsolideerde Staat van baten en lasten 2021

	Begroting 2021	Realisatie 2021	Realisatie 2020	Begroting 2022
Baten				
Particulieren	1.010.750	1.919.644	873.374	1.281.500
Bedrijven	562.300	369.057	827.390	410.850
Subsidies overheden	1.243.950	1.319.094	870.777	1.243.950
Verbonden organisaties	-	-	-	-
Andere organisaties zonder winstoogmerk	775.000	708.256	813.156	666.667
Som van de geworven baten	3.592.000	4.316.051	3.384.679	3.602.967
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	0	0	0	0
Overige baten	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten beleggingen	949.000	2.149.995	– 154.538	946.000
Totaal baten	4.541.000	6.466.046	3.230.158	4.548.967
Lasten				
Besteed aan de doelstellingen				
Instandhouding	3.740.317	3.213.778	3.221.378	3.773.152
Promotie	806.957	772.899	646.877	979.673
Totaal besteed aan de doelstellingen	4.547.274	3.986.677	3.868.255	4.752.825
Kosten werving baten				
Kosten eigen fondsenwerving	63.271	86.302	137.680	129.356
Kosten tijdschrift	72.971	78.500	94.584	84.944
Totaal kosten werving baten	136.242	164.802	232.264	214.300
Beheer en administratie				
Kosten beheer en administratie	278.984	317.215	250.047	304.011
Som der lasten	4.962.500	4.468.694	4.350.566	5.271.136
Saldo baten en lasten uit exploitatie	– 421.500	1.997.352	– 1.120.408	– 722.169
Mutatie onderhanden projecten	0	– 417.311	– 294.647	0
Saldo van baten en lasten	– 421.500	1.580.041	– 1.415.054	– 722.169
Mutatie bestemmingsfondsen door derden bepaald	0	– 11.360	3.543	0
Mutatie bestemmingsreserves door bestuur bepaald	87.510	21.798	– 653.778	87.510
Mutatie reserve waardeverschillen	– 500.000	– 368.728	725.941	– 500.000
Mutatie vrij besteedbaar	0	87.510	87.510	0
Mutatie continuïteitsreserve	0	0	0	0
Mutatie reserve als bron van inkomsten	833.990	– 1.309.261	1.251.838	1.134.659
	421.500	– 1.580.041	1.415.054	722.169

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Doelstelling (artikel 1 en 2 van de statuten)

De Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK) is gevestigd in Groningen. De Stichting stelt zich ten doel het instandhouden van historische kerkgebouwen in de provincie Groningen en het bevorderen van belangstelling ervoor. De Stichting tracht haar doel te verwezenlijken door:

- het verwerven, bewaren, restaureren, beheren en ter bezichtiging stellen van monumentale kerken en hun bijgebouwen en terreinen in de ruimste zin;
- het streven naar een gebruik van de gebouwen en de terreinen zoveel mogelijk in overeenstemming met hun aard;
- het nemen van initiatieven op het gebied van adviezen, voorlichting, publicatie en het leggen van contact met bezitters van bouwwerken en terreinen zoals in sub a bedoeld;
- alle andere middelen, welke tot bevordering van dat doel leiden.

Consolidatie

De jaarrekening bestaat uit:

- geconsolideerde balans per ultimo boekjaar, met de vergelijkende cijfers van het vorig verslagjaar;
- geconsolideerde Staat van baten en lasten over het boekjaar, met vergelijkende cijfers van het vorig verslagjaar;
- toelichting op de balans en de staat van baten en lasten;
- enkelvoudige balansen per ultimo boekjaar;
- enkelvoudige Staten van baten en lasten over het jaar het boekjaar;
- overige gegevens.

De geconsolideerde cijfers betreft de Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK) en de aan haar gelieerde stichtingen, zijnde de Stichting Der Aa-kerk Groningen (SDAK), de Stichting Tempel-Zwartsenberg Fonds (STZ), de Stichting Willemsen-Ritzema van Ikema (SWRI), de Stichting Dr. P.H. Wijkfonds (SWF), de Stichting Van Tuikwerd Fonds (SVTF), de Stichting Het Groninger Klokken- en Orgelfonds (SKOF), de Stichting Freerk J. Veldman (SFJ), de Stichting Ausema-de Jong Fonds (SADJF) en de Stichting Terug naar het begin.

In de cijfers van SDAK is Bijzondere Locaties Groningen B.V. (BLG) geconsolideerd.

Alle bovengenoemde deelnemingen zijn volledig onderdeel van SOGK.

Intercompany-transacties, intercompany-winsten en onderlinge vorderingen en schulden tussen de stichtingen worden voor zover van toepassing geëlimineerd.

Verslaggevingsperiode

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van een verslagperiode van een jaar. Het boekjaar valt samen met het kalenderjaar. Transacties in vreemde valuta Transacties luidend in vreemde valuta worden omgerekend tegen de geldende wisselkoers per transactiedatum.

Continuïteit

Als gevolg van het Coronavirus heeft ook in 2021 een groot deel van de activiteiten van de stichting geen doorgang gevonden. Het onderhoud aan onze kerken, met inachtneming van de nodige voorzorgsmaatregelen, is gelukkig grotendeels uitgevoerd. De stichting heeft in 2021 afgezien van de in 2020 ontvangen NOW-1 steun. De stichting is, financieel, in zeer beperkte mate afhankelijk van publieksinkomsten uit activiteiten, welke minstens zo belangrijk zijn, maar veel meer een ideële waarde vertegenwoordigen. De Stichting kent een gezonde vermogens- en liquiditeitspositie. Hierdoor heeft zij in 2021 aan al haar financiële verplichtingen voldaan. Zoals het er nu naar uitziet, kan de stichting in 2022 een volledig activiteitenprogramma uitvoeren waardoor de continuïteit ten aanzien van de liquiditeit en het vermogen niet in gevaar zal komen.

Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat de directie oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Financiële instrumenten

De stichting maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van uiteenlopende financiële instrumenten die de stichting blootstellen aan renterisico's, kredietrisico's en liquiditeitsrisico's. Deze betreffen financiële instrumenten die in de balans zijn opgenomen.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Algemeen

De geconsolideerde jaarrekening van de Stichting Oude Groninger Kerken is opgesteld conform de Richtlijn Verslaggeving 650 Fondsenwervende Instellingen en de Richtlijnen van het CBF.

De jaarrekening is opgesteld op basis van continuïteit.

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva gewaardeerd volgens het kostprijsmodel.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

De jaarrekening is opgesteld in euro's.

Stelselwijziging

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

Activa

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikname. De aangewende investeringssubsidies worden zichtbaar in mindering gebracht op de boekwaarde van de materiële vaste activa (verbouwingen en restauraties). Kosten voor periodiek onderhoud worden ten laste gebracht van het resultaat op het moment dat deze zich voordoen.

Gebouwen

De eigendommen van de stichting worden als onderdeel van het erfgoed en mede gezien het bijzondere karakter van deze activa gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, een symbolisch bedrag, voor zover het gebouwen betreft. Hierover wordt niet afgeschreven.

Restauratie Remonstrantse Kerk

Deze post betreft de uitgaven voor de restauratie van en de aanpassingen aan gebouw en interieur. Deze uitgaven worden in 25 jaar lineair afgeschreven.

Upgrading/uitbreiding Der Aa-kerk en Noordaanbouw Der Aa-kerk

Deze post betreft de uitgaven voor diverse aanpassingen. Deze uitgaven worden in 10 tot 25 jaar lineair afgeschreven.

Inventaris kerkgebouwen (inclusief kunstwerken)

Tot de inventaris van de kerkgebouwen behoort naast meubilair vaak ook o.a. zilverwerk en bijbelboeken. Gezien de aard hiervan is een en ander pro memorie opgenomen, aangezien de verkrijgingsprijs nihil is.

Bedrijfsmiddelen in dienst van de bedrijfsuitoefening

Deze post betreft kantoorinventaris welke wordt gewaardeerd tegen aanschaffingskosten onder aftrek van jaarlijkse lineaire afschrijvingen op basis van een vast afschrijvingspercentage dat per post uiteen loopt van 10% tot 33,3%.

Beleggingen

Er wordt uitsluitend belegd in ter beurze genoteerde aandelen waarbij gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen direct in de Staat van baten en lasten worden verantwoord. Aandelen en obligaties zijn gewaardeerd tegen marktwaarde gebaseerd op de beurskoers per balansdatum. Gebouwen, anders dan erfgoed worden opgenomen voor de marktwaarde. Als uitgangspunt wordt de laatst bekende WOZ waarde aangehouden. De renovatie van het als beleggingsobject aangehouden appartement wordt in 10 jaar afgeschreven.

Vlottende activa

Voorraad verkoopartikelen

De voorraad wordt gewaardeerd tegen kostprijs onder aftrek van een eventuele voorziening voor incourantheid.

Vorderingen op korte termijn en overlopende activa

De vorderingen en overlopende activa worden gewaardeerd tegen nominale waarde, verminderd met de vermoedelijk oninbare bedragen. Nalatenschappen worden opgenomen zodra de omvang bekend is. Tenzij anders vermeld hebben de vorderingen een looptijd van korter dan een jaar.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden. Liquide middelen die niet ter directe beschikking staan worden verwerkt onder de vorderingen. Liquide middelen die gedurende langer dan 12 maanden niet ter directe beschikking staan van de stichting worden verwerkt onder de financiële vaste activa.

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Onderhanden projecten

Jaaroverschrijdende activiteiten worden administratie-technisch projectmatig behandeld. De in een verslagjaar ontvangen baten en alle verrichte bestedingen worden in de Staat van Baten en Lasten verantwoord. Vervolgens worden deze baten en lasten overgeheveld naar de balanspost Onderhanden Projecten. Tevens wordt in de balanspost meegenomen het deel van de organisatiekosten van de Stichting dat vanwege de richtlijn van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg aan restauratieprojecten mag worden toegerekend. Een en ander betekent dat indien een project na administratief-financiële afwikkeling een saldo vertoont, dit saldo een direct effect heeft op het exploitatiesaldo van het betreffende jaar. De eventuele toekenning van de eigen bijdrage wordt in het verslagjaar verwerkt waarin de einddeclaratie is opgemaakt en ingediend. Op het niveau van individuele projecten wordt ervoor gewaakt dat de cumulatieve bestedingen in een juiste verhouding staan tot de verrichte werkzaamheden, en overeenstemmen met de begroting. Afhankelijk van de aard van het saldo Onderhanden Projecten wordt deze post opgenomen aan de actief- of de passiefzijde van de balans.

Passiva

Reserves en fondsen

Algemeen

Ons beleid is erop gericht om het vermogen te besteden in overeenstemming met de bestemming die die daaraan is gegeven bij het ontstaan van de baten. Reeds bij ontvangst van giften, donaties, schenkingen en overige baten wordt rekening gehouden met een eventuele bepaling van de bestemming aan specifieke projecten (bestemmingsreserve).

Continuïteitsreserve

Voor de bepaling van de hoogte van de continuïteitsreserve richten wij ons naar de richtlijn van de Vereniging voor Fondsenwervende Instellingen (VFI). De richtlijn staat een maximale reservering van 1,5 keer de kosten van de werkorganisatie toe. De kosten van de werkorganisatie bestaan uit: kosten eigen personeel, huisvestingskosten, bureau-kosten t.b.v. de eigen organisatie, bestuurskosten, kosten voor fondsenwerving, vaste kosten t.b.v. exploitatie eigen objecten. De totale kosten bedragen ongeveer € 1.400.000 voor een jaar. De stichting houdt een reserve aan voor circa een half jaar. Deze hoogte wordt ingeschat ten behoeve voor de eventuele herstructurering van de organisatie. De continuïteitsreserve wordt aangehouden bij SOGK.

Reserve als bron van inkomsten

Voor zover het vrij besteedbaar vermogen niet bestaat uit de eerder in deze Toelichting beschreven reserves, vormt dit vermogen de tegenhanger van het deel van de beleggingen dat niet geormerkt is vanwege een van deze reserves, dan wel vanwege de Bestemmingsreserves door derden bepaald. Deze beleggingen worden duurzaam aangehouden teneinde hieruit structureel inkomsten te verwerven ten behoeve van met name de instandhoudingdoelstelling van de SOGK. Het betreffende deel van het vermogen wordt aangeduid als Reserve als bron van inkomsten. Het grootste deel van het vrij besteedbaar vermogen van SOGK en het gehele vrij besteedbare vermogen van STZ, SWRI, SWF, SKOF, SADJF en SVTF behoort tot deze reserve.

Reserve Vrij besteedbaar ten behoeve van activa bedrijfsmiddelen

Ten behoeve van de restauratie en de benodigde aanpassingen aan de Remonstrantse Kerk is geput uit de Reserve als bron van inkomsten van STZ. Het betreffende bedrag is vervolgens verantwoord onder de Reserve Vrij besteedbaar t.b.v. activa bedrijfsmiddelen. Dit bedrag vormt derhalve de tegenhanger van een deel van de post Materiële vaste activa - Direct dienstbaar aan de doelstelling op de balans. De onder deze post opgenomen uitgaven voor de restauratie van en de aanpassingen aan de Remonstrantse Kerk worden over een periode van 25 jaar afgeschreven.

Reserve waardeverschillen effecten

Deze reserve bestaat uit het positieve verschil in waarde tussen de aanschafwaarde en de waarde ultimo verslagjaar van de aandelen die als belegging worden aangehouden. De reserve wordt opgevoerd indien deze waarde hoger is dan de aanschafwaarde van het totaal.

Bestemmingsreserves door het bestuur bepaald

Deze bestemde reserves zijn opgebouwd uit:

- ten behoeve van restauraties en onderhoud van specifieke objecten uit nalatenschappen en schenkingen verkregen middelen;
- bij overname van objecten ontvangen overdrachtsommen, bestemd voor het betreffende object;
- ten behoeve van restauratie en onderhoud van inventaris uit giften en nalatenschappen verkregen middelen. Bij inventaris gaat het om specifieke objecten, waaronder orgels, luidklokken, uurwerken, banken, bijbels, zilverwerk etc.;
- uit een gift verkregen middelen ten behoeve van de promotieactiviteit erfgoededucatie.

Aan de besteding van deze gelden is geen tijdsduur gekoppeld.

Bestemmingsfondsen door derden bepaald Dit betreft door derden verstrekte middelen waarvan de bestemming door de verstrekker van de middelen dwingend is aangegeven.

Langlopende schulden

Schulden met een resterende looptijd van meer dan één jaar worden aangeduid als langlopend. De langlopende schulden worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde van de schuld.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde en tenzij anders vermeld hebben ze een looptijd van korter dan een jaar.

Grondslagen voor de resultatenbepaling

Algemeen

Baten worden verantwoord in het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Voor giften en nalatenschappen betekent dit dat ze in aanmerking worden genomen in het jaar waarin ze worden ontvangen i.c. de aard en omvang duidelijk zijn. Bestedingen worden verantwoord in het jaar waarin de verplichting wordt aangegaan. Subsidies en particuliere bijdragen worden in het jaar van afrekening verantwoord.

Pensioenen

SOGK heeft voor haar werknemers een pensioenregeling. De hiervoor in aanmerking komende werknemers hebben op de pensioengerechtigde leeftijd recht op een pensioen dat is gebaseerd op het gemiddeld verdiende loon, berekend over de jaren dat de werknemer pensioen heeft opgebouwd bij SOGK. De verplichtingen, welke voortvloeien uit deze rechten, zijn ondergebracht bij het bedrijfstakpensioenfonds Stichting Pensioenfonds voor de Woningcorporaties. De SOGK betaalt hiervoor premies waarvan 2/3 deel door de werkgever wordt betaald en 1/3 deel door de werknemer. De pensioenrechten worden jaarlijks geïndexeerd, indien en voor zover de dekkingsgraad van het pensioenfonds dit toelaat.

Naar de stand van ultimo boekjaar is de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds 118,8% (2020 = 103,1%). (bron: www.spw.nl).

Giften

Giften worden gewaardeerd tegen de reële waarde (voor zover bepaalbaar) in de staat van baten en lasten.

Winkel

In de winkel zijn artikelen te koop die rechtstreeks te maken hebben met de doelstellingen waar de organisatie voor staat. Voor de verkoop wordt gebruik gemaakt van o.a. onze website, stands bij activiteiten en de winkel aan huis.

Uitvoeringskosten eigen organisatie

Beheer en administratie

De kosten beheer en administratie worden gevormd door de kosten die de organisatie maakt in het kader van de (interne) beheersing en administratievoering en welke niet kunnen worden toegerekend aan de doelstelling of de werving van baten.

Aangezien de organisatie zowel fondsen werft als zelf besteed is er geen onderscheid te maken ten aanzien van kosten beheer en administratie. De organisatie werkt met een uitgebreid urenregistratiesysteem, waarin alle uren worden toegeschreven aan de diverse bestedingsactiviteiten. Dit betreft enkel bestedingsactiviteiten in het kader van de doelstellingen.

Algemeen

De toerekening van de uitvoeringskosten eigen organisatie aan de doelstellingen geschiedt op bedrijfseconomische basis, waarbij rekening wordt gehouden met de besteding van tijd en middelen aan de onderdelen.

Salarissen en sociale lasten

Het grootste deel van het personeel wordt via de Stichting Federatie Monumenten Organisaties Groningen (SFMOG) bij de SOGK gedetacheerd. De kosten worden

tegen kostprijs doorberekend. De SOGK heeft zelf projectmedewerkers in dienst. De overige personeelskosten betreffen uitzendkrachten, oproepkrachten en stagiaires. De SFMOG valt onder de CAO Woondiensten.

Fondsenwerving

In 2021 is het verhoudingspercentage van kosten ten opzichte van baten eigen fondsenwerving 5%. Voor het komende begrotingsjaar staat een percentage van 9%. Er wordt altijd zo behoudend mogelijk begroot ten aanzien van de verwachte opbrengsten, terwijl de kosten volledig worden meegenomen. In deze opbrengsten zijn niet meegenomen de bijdragen van fondsen ten behoeve van bestedingen in het kader van de doelstellingen, bijvoorbeeld restauratieprojecten.

Geldstromen

Als geldstromen zijn in hoofdzaak te onderscheiden de directe baten en bestedingen vanuit de restauratieprojecten, verkregen fondsen en de bestedingen ten behoeve van de instandhoudingactiviteiten. Daarnaast zijn te onderscheiden de bestedingen voor promotionele activiteiten, beleggingsopbrengsten en de baten en lasten vanuit de exploitatie van de objecten.

Bestedingspercentage middelen

De uitgaven aan de doelstellingen worden gerelateerd aan de totale baten (zie kengetallen).

Beheer en administratie

De kosten voor beheer en administratie bestaan uit de kosten van de directie en de afdeling administratie, voor zover deze niet direct toegerekend kunnen worden aan de doelstellingen. Ze worden gerelateerd aan de totale lasten (zie kengetallen).

Realisatie versus begroting

Baten uit eigen fondswerving

De gerealiseerde baten uit eigen fondsenwerving vallen hoger uit dan begroot als gevolg van incidentele baten nalatenschappen. Er zijn ook hogere baten ten opzichte van 2020.

Inkomsten eigen objecten

De gerealiseerde inkomsten uit eigen objecten vallen lager uit ten opzichte van de begroting en hoger ten opzichte van 2020. De verwachting voor 2021 was dat de inkomsten uit activiteiten in 2021 hoger zouden zijn omdat Covid19 achter ons zou liggen. Dit is niet het geval geweest waardoor er ook in 2021 minder activiteiten hebben plaatsgevonden. Uiteindelijk zijn de inkomsten wel hoger uitgevallen als over 2020.

Resultaat beleggingen

Het gerealiseerde resultaat beleggingen is fors hoger uitgevallen dan begroot als gevolg van het positieve beleggingsresultaat over 2021. Ook ten opzichte van vorig jaar (verlies) zijn de resultaten fors hoger.

Diverse baten

De diverse baten liggen in lijn met de begroting en vallen lager uit ten opzichte van 2020. Dit daling ten opzichte van vorig jaar ontstaat met name als gevolg van de eenmalige bijdrage NAM in 2020 voor 3 kerken, ad € 270.000 en doordat de herwaarderingsreservemutatie in 2020 € 116.000 hoger uitviel.

Promotie

De gerealiseerde kosten promotie vallen lager uit dan begroot en zijn hoger als over 2020. Dit wordt enerzijds doordat in 2021 meer loonkosten zijn toegerekend aan de promotie en dit in 2020 niet is gebeurd als gevolg van Covid19. De lagere realisatie ten opzichte van de begroting ontstaat doordat het project schoolkerk niet is uitgevoerd, ad € 100.000 en de toerekening van loonkosten ook lager is uitgevallen dan begroot.

Kosten Beheer en Administratie

De afwijking in de kosten Beheer en Administratie ontstaat als gevolg van de toerekening aan de doelstellingen.

Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2021

Tenzij anders vermeld zijn de activa direct dienstbaar aan de doelstelling

Materiele vaste activa

Gebouwen SOGK (zie ook bijlage A)

De SOGK is eind 2021 eigenaar van 93 kerkgebouwen en 2 synagogen inclusief bijbehorende bouwwerken. Daarnaast bestaat haar bezit uit 9 torens, 59 kerkhoven en 9 pastorieën.

Gebouwen SDAK/BLG

De Der Aa-kerk is onbezwaard eigendom van de gelijknamige stichting.

De Remonstrantse kerk te Groningen is in erfpacht bij SDAK. In 2005 is het gehele gebouw gerenoveerd. Daarnaast zijn aanpassingen in en rond het gebouw uitgevoerd ten behoeve van het beoogde gebruik van de kerk. Er is in 2008 nog een aantal uitgaven ten behoeve van verdere aanpassingen gedaan. De kosten van deze renovatie, benevens de aanpassingen ten behoeve van het gebruik, zullen in een periode van 25 jaar afgeschreven worden. De voor deze restauratie verkregen baten van fondsen en particulieren zijn op deze kosten in mindering worden gebracht.

	Aanschafwaarde	Afschrijving t/m 2020	Afschrijving 2021	Boekwaarde 31-12-2021
Gebouwen SOGK				102
Gebouwen SDAK/BLG				1
Totaal gebouwen				103
Renovatie Remonstrantse kerk (SDAK)	2.737.168	1.624.665	109.487	1.003.016
Upgrade/voorziening (SDAK)	209.406	149.058	9.029	51.319
Aanpassing noordaanbouw (SDAK)	44.835	24.270	1.793	18.772
				1.073.107
Inventaris kerkgebouwen incl. kunstwerken (SOGK)				p.m.
Bedrijfsmiddelen in dienst van de bedrijfsvoering				
De bedrijfsmiddelen kennen een afschrijvingsperiode van 3 tot 10 jaar.				
Bedrijfsmiddelen SWRI				
De SWRI heeft een aantal kunstwerken in haar bezit. Deze zijn ondergebracht bij de Gerrit van Houten Stichting op basis van een bruikleenovereenkomst.				
	Aanschafwaarde	Afschrijving t/m 2020	Afschrijving 2021	Boekwaarde 31-12-2021
Bedrijfsmiddelen SOGK				
Inventaris t/m 2020	388.433	375.341	2.656	10.436
Inventaris aanschaf 2021	20.382	0	340	20.042
				30.478
Bedrijfsmiddelen SDAK/BLG				
Inventaris Remonstrantse Kerk	287.200	287.132	68	0
Inventaris Der Aa-kerk	98.277	38.454	7.685	52.138
Inventaris BLG	214.347	151.761	12.335	50.251
	599.824	477.347	20.088	102.389
Totaal bedrijfsmiddelen				132.867
Totaal materiele vaste activa				1.206.077

	Waarde 1-1-2021	Toename 2021	Afname 2021	Koerswaarde 31-12-2021	Waarde 31-12-2021
Beleggingen					
Deposito's					
SOGK	891.147	0	6.703	0	884.444
Effecten					
Obligaties					
SOGK	629.916	0	– 30.277	599.639	599.639
STZ	4.509.760	0	– 813.898	3.695.862	3.695.862
SWRI	2.539.902	0	– 193.890	2.346.012	2.346.012
SWF	324.655	0	– 16.125	309.530	309.530
SVTF	61.558	0	– 2.741	58.817	58.817
SKOF	366.819	0	– 18.045	348.774	348.774
Totaal obligaties	8.432.610	0	– 1.074.976	7.357.634	7.357.634
Aandelen					
SOGK	627.996	126.712	0	754.708	754.708
STZ	4.424.419	1.262.086	0	5.686.505	5.686.505
SWRI	2.491.838	421.738	0	2.913.576	2.913.576
SWF	318.512	64.660	0	383.172	383.172
SVTF	60.393	12.654	0	73.047	73.047
SKOF	359.877	73.274	0	433.151	433.151
Totaal aandelen	8.283.035	1.961.124	0	10.244.159	10.244.159
Totaal effecten	16.715.645	1.961.124	– 1.074.976	17.601.793	17.601.793

Op 28 mei is een bedrag van € 9.153.112 te gelde gemaakt vanuit de effectenportefeuille en overgedragen aan een tweede vermogensbeheerder. Deze tweede vermogensbeheerder heeft het bedrag vervolgens gebruikt om aandelen en obligaties aan te kopen. Deze overgang is niet apart zichtbaar gemaakt in bovenstaande verloopoverzichten van de aandelen en obligaties.

	Verkrijgings- waarde	WOZ waarde	Waardering 1-1-2021	Herwaardering 2021	Waardering 31-12-2021
Onroerend goed (SOGK)					
Appartement te Utrecht	204.000	251.000	229.000	22.000	251.000
Garage te Utrecht	21.000	30.000	24.000	6.000	30.000
Renovatie appartement te Utrecht	0	0	0	0	0
Pastorie te Onderdendam	263.000	280.000	272.000	8.000	280.000
Pastorie te Middelstum	249.000	259.000	242.000	17.000	259.000
Pastorie te Slochteren	220.000	242.000	230.000	12.000	242.000
Pastorie te Woltersum	221.000	227.000	210.000	17.000	227.000
Pastorie te Kiel-Windeweer	472.000	483.000	491.000	– 8.000	483.000
Pastorie te Oudeschans	122.000	135.000	124.000	11.000	135.000
Pastorie te Gripskerk	150.000	154.000	150.000	4.000	154.000
Pastorie te Ulrum	215.000	228.000	215.000	13.000	228.000
Kroonpolder 1 te Drieborg	223.000	278.000	223.000	55.000	278.000
Totaal onroerend goed	2.360.000	2.567.000	2.410.000	273.000	2.567.000

Vlottende activa

Voorraden	
Deze post betreft de voorraad tijdschriften, fietsroutes, cd's en eigen uitgaven van de SOGK. Deze voorraad staat direct in dienst van de doelstelling.	3.032

Vorderingen

Debiteuren, overige vorderingen en overlopende activa SOGK		
Debiteuren	157.428	
Omzetbelasting	0	
Overige vorderingen	1.289.6617	
	1.447.045	
Debiteuren en overige vorderingen SDAK/BLG		655
Debiteuren en overige vorderingen Fondsen		43.410
Totaal debiteuren enoverige vorderingen		1.491.110

Het grootste deel van de overige vorderingen betreft de nog te vorderen nalatenschappen. Voor zover niet verder toegelicht hebben de vorderingen een looptijd van < 1 jaar. De ervaring leert dat de afwikkeling van sommige nalatenschappen langer kan duren waardoor deze een looptijd kennen van > 1 jaar.

Liquide middelen

Liquide middelen SOGK

Bij de meeste van onze kerkgebouwen i.c. "eigen objecten" zijn zogeheten "Plaatselijke Commissies" actief, die het dagelijks beheer regelen. Deze plaatselijke commissies werken, evenals de activitei-
tencommissie, onder verantwoordelijkheid van het bureau van de SOGK i.c. het bestuur. Het directe
beheer over de liquide middelen valt echter rechtstreeks onder deze commissies.

			Waarde 2021
Direct beschikbare middelen			
Kas	2.894		
Banken r.c.	450.098		
Banken kortlopende deposito's	270.683		
		723.675	
Via commissies			
Kas/bank/giro gezamenlijke plaatselijke commissies	531.855		
Kas/bank/giro activiteitencommissie	1.061		
		532.916	
		1.256.591	
Liquide middelen SDAK/BLG		2.109	
Liquide middelen Fondsen		2.055.077	
Totaal Liquide middelen			3.313.777

Onderhanden projecten SOGK

De financiering van de nog lopende
projecten is gewaarborgd.

	Saldo 1-1-2021	Uitgaven 2021	Inkomsten 2021	Saldo 31-12-2021
Kerk en toren Spijk	20.706	164.046		184.752
Herbestemming Obergum	21.108	15.790	-102.856	36.898
(Herbestemming) kerk Overschild	-24.168			-127.024
Herbestemming Beerta	7.172		-76.831	7.172
Orgel Harkstede	0		-7.442	-76.831
Kerk Termunten	82.535			75.093
Herbestemming kerk Onderdendam	42.885			42.885
Kerk Bierum	15.369			15.369
Irene te Ulrum	-43.014	1.573		-41.441
Projecten slavernijverleden en zomer in de Akerk	0	36.671		36.671
Kerkeiland Spijk	107.409		-107.409	0
Toren Zeerijp	-23.904	32.835		8.931
Feest! Garmerwolde	409.919		-409.919	0
Museale inrichting en Mikwe Synagoge	0	18.518		18.518
Diverse restauratieprojecten	6.981	17.714		24.694
Totaal onderhanden projecten SOGK	622.998	287.147	-704.457	205.687
Onderhanden projecten SDAK/BLG	0	0	0	0
Totaal onderhanden projecten	622.998			205.687

	Saldo 1-1-2021	Mutatie 2021	Saldo 31-12-2021
Continuïteitsreserve			
SOGK	690.000	0	690.000
SDAK/BLG	254	0	254
Totaal continuïteitsreserve	690.254	0	690.254

Reserve als bron van inkomsten

SOGK	399.170	80.912	480.082
STZ	7.746.230	711.976	8.458.206
SWRI	3.805.352	412.286	4.217.638
SWF	405.765	43.206	448.971
SVTF	53.142	8.248	61.391
SKOF	465.092	52.632	517.725
SJB	-572	0	-572
SADJF	282.659	0	282.659
Totaal reserve als bron van inkomsten	13.156.838	1.309.261	14.466.100

Vrij besteedbaar t.b.v. activa bedrijfsmiddelen

De bijdragen van de Stichting Tempel-Zwartsenbergfonds in de renovatie van en aanpassingen aan de Remonstrantse Kerk zijn hier verantwoord. Dit vermogen zal in 25 jaar vrijvallen ten behoeve van de dekking van de jaarlijkse afschrijvingen. Het betreft geen verplichting en het bestuur heeft deze beperking aangebracht.

	Saldo 1-1-2021	Mutatie 2021	Saldo 31-12-2021
SDAK/BLG	875.100	87.510	787.590
Totaal continuïteitsreserve	875.100	87.510	787.590

	Saldo 1-1-2021	Toevoeging 2021	Onttrekking 2021	Saldo 31-12-2021
Reserve waardeverschillen				
SOGK	78.326	29.980	0	108.306
STZ	560.758	195.123	0	755.881
SWRI	315.820	107.914	0	423.734
SWF	40.369	15.357	0	55.726
SVTF	7.654	2.970	0	10.624
SKOF	45.611	17.384	0	62.995
Totaal reserve waardeverschillen	1.048.538	386.728	0	1.417.266

	Saldo 1-1-2021	Toevoeging 2021	Onttrekking 2021	Saldo 31-12-2021
Reserve waardeverschillen				
Zie bijlage B				
Bestemde reserves voor objecten	5.371.653	-172.714	0	5.198.939
Herwaarderingsreserve	1.469.800	157.000	0	1.626.800
Liet Loudon Fonds	34.047	0	0	34.047
Bestemde reserve voor inventaris	15.846	0	0	15.846
Bestemde reserve voor erfgoededucatie	21.370	0	0	21.370
Bestemde reserve kerkhoven	55.248	475	0	55.723
Bestemde reserve bevingsschade	269.724	0	0	269.724
Bestemde reserve Gouden Bomenfonds	106.515	0	0	106.515
Totaal bestemmingsreserves	7.344.203	-15.239	0	7.322.404

Vastgelegd vermogen

	Saldo 1-1-2021	Toevoeging 2021	Onttrekking 2021	Saldo 31-12-2021
Bestemmingsfondsen door derden bepaald				
M.V.A. Dierckxfonds	880.627	0	0	880.627
Thesingefonds	25.741	0	0	25.741
Herstelfonds getroffen kerken	215.856	0	80.000	135.856
Swarts-Jansema Fonds	75.433	0	0	75.433
Funerair Fonds Hugo C. Veerkamp	51.000	0	0	51.000
Van Wageningen Fonds	0	25.000	0	25.000
Schillhorn - Van Veen Fonds	0	66.360	0	66.360
Hoeksema Du Pui Fonds	379.235	0	0	379.235
Totaal bestemmingsreserves door derden bepaald	1.627.892	91.360	80.000	1.639.252

Ad. M.V.A. Dierckxfonds

De volgende voorwaarden zijn aan deze gift verbonden:

- Het kapitaal wordt vastgezet op een depositorekening, waarvan de termijn wordt bepaald door het bestuur.
- De revenuen van het kapitaal worden in eerste instantie gebruikt voor de restauratie van in oorsprong romaanse kerken.
- Elk jaar worden een concert en een lezing georganiseerd. Hier wordt jaarlijks een bedrag aan besteed.

Ad. Thesingefonds

Een proportioneel deel van de revenuen uit de beleggingen wordt aangewend ten behoeve van het kerkgebouw en het kerkhof te Thesinge.

Ad. Herstelfonds getroffen kerken

Dit betreft een fonds voor renovatie en restauratie van kerken in het aardbevingsgebied na schadeherstel.

Ad. Swarts-Jansema Fonds

Dit betreft een nalatenschap waarvan de revenuen ten gunste vallen aan cultuur-historische objecten in de gemeente Hoogezand-Sappemeer waaronder de Damkerk en de historische begraafplaats van Hoogezand.

Ad Funerair Fonds Hugo C. Veerkamp

Dit betreft een door een particulier opgericht fonds voor de instandhouding van funerair erfgoed in de provincie Groningen.

Ad Van Wageningen Fonds

Dit betreft een door een particulier opgericht fondsten behoefte van de doelstelling van de Stichting; het instandhouden van religieus cultureel erfgoed in de Provincie Groningen en het wekken van belangstelling daarvoor. Bovenstaand specifiek voor de kerken van Zeerijp en Marsum.

Ad Schillhorn - Van Veen Fonds

Dit betreft een door een particulier opgericht fonds ten behoeve van beheer en behoud van de kerken en kerkorgels van de Stichting in de gemeente Het Hogeland en het beheer en behoud van de Molukse kerk in Appingedam.

Ad. Hoeksema- Du Pui Fonds

Dit betreft een bestemde gift waarvan de opbrengsten uitsluitend worden toegewezen aan de instandhouding en het beheer van kerk en kerkhof te Godlinze. Aan deze gift is het recht van vruchtgebruik verbonden. Gedurende het boekjaar is hier geen gebruik van gemaakt.

Vreemd vermogen

	Rente %	Saldo 1-1-2021	Opname 2021	Gift 2021	Saldo 31-12-2021
Langlopende schulden					
Direct dienstbaar aan de doelstelling					
Lening T.M Eliens	0,00%	0	75.000	- 7.500	67.500
Totaal langlopende schulden		0	75.000	- 7.500	67.500
De lening is in 2020 geheel afgelost.					

In 2021 is een renteloze lening verkregen van T.M. Eliens. Deze lening heeft geen terugbetalingsverplichting en valt middels een jaarlijkse gift in 10 jaar vrij.

	SOGK 31-12-2021	SDAK/BLG 31-12-2021	Fondsen 31-12-2021	Totaal 31-12-2021
Kortlopende schulden				
- Crediteuren	387.042	-627	14.896	392.310
- Overlopende passiva	326.101	64.563	0	390.664
- Overlopende passiva geconsolideerd	158.936	0	0	158.936
Totaal langlopende schulden				941.910

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Er zijn geen verplichtingen aangegaan die gevolgen hebben voor de exploitatie en de balanspositie van de SOGK.

Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten

	Particulieren	Bedrijven	Subsidies overheden	Org. zonder winstoogmerk	Totaal 2021	Totaal 2020
Geworven Baten						
Bijdragen van donateurs	161.275	0	0	0	161.275	96.383
Nalatenschappen	1.053.080	0	0	0	1.053.080	375.793
Giften	539.665	0	0	41.543	470.208	154.714
Baten winkel	2.388	0	0	0	2.388	3.530
Baten uit eigen fondsenwerving	1.645.408	0	0	41.543	1.686.951	630.420
Baten tijdschrift	-958	17.531	0	0	16.573	103.569
Verhuurbaten (gebouwen en voorzieningen)	107.204	40.982	0	22.813	170.999	210.073
Bijdragen energie	8.484	9.558	0	0	18.042	15.453
Verkopen en overige activiteiten	110.891	0	0	0	110.891	26.432
Rente	18	0	0	0	18	20
Klokluiden	2.411	0	0	0	2.411	2.694
Catering	0	1.830	0	0	1.830	30.828
Baten uit eigen objecten	229.008	52.370	0	22.813	304.191	285.500
Projecten instandhouding	0	0	318.717	350.905	669.662	480.470
Onderhoud	0	0	762.635	0	762.635	433.096
Personeel	0	0	12.419	0	12.419	70.189
Promotie/erfgoededucatie/ digitalisering	0	0	14.950	0	14.950	-
Beheerssubsidies inclusief projectontwikkeling	0	0	210.373	0	210.373	167.291
Baten uit subsidies	-	-	1.319.094	350.905	1.669.999	1.151.046
Excursies/overige activiteiten	5.455	0	0	0	5.455	5.582
Overdrachtsommen	0	0	0	292.995	292.995	468.531
Dienstverlening aan derden	0	131.004	0	0	131.004	116.528
Beklemrechten	274	0	0	0	274	259
Festival Terug naar het Begin	0	0	0	0	-	-
Projecten Erfgoededucatie	0	0	0	0	-	-
Bijdragen restauratie- en overige projecten	0	0	0	0	-	-
Op hoogte gedacht						
Overige baten	40.457	168.152	0	0	208.609	623.262
Diverse baten	46.186	299.156	-	292.995	638.337	1.214.162
Som van de geworven baten	1.919.644	369.057	1.319.094	708.256	4.316.051	3.384.697

De verantwoorde subsidies zijn besteed overeenkomstig het doel waarvoor ze verstrekt zijn. In de overheidssubsidies is onder 'Beheerssubsidies inclusief projectontwikkeling' een subsidie van de Provincie Groningen opgenomen ter hoogte van € 115.796 op basis van gemaakte prestatieafspraken inclusief indexatie en € 12.896 eenmalige Corona steun.

	Totaal 2021	Totaal 2020
Saldo baten en lasten uit beleggingen		
Baten uit beleggingen		
Rente op deposito's	5.184	13.584
Rente op obligaties	81.944	125.861
Dividend	215.362	217.198
Koersverschillen aandelen	1.627.914	-447.457
Koersverschillen obligaties	283.011	-8.436
Correctie voorgaande jaren	-355	-364
Appartement	10.101	7.988
	2.223.162	-91.626
Lasten uit beleggingen		
Kosten effecten	73.166	62.912
Saldo baten en lasten uit beleggingen	2.149.995	-154.538
Totaal baten	6.466.046	3.230.158

Besteed aan de doelstellingen

	SOGK	St. Terug naar het begin	SDAK/BLG	Fondsen	Totaal 2021	Begroting 2021
Instandhouding						
Instandhouding gebouwen	1.052.880	0	55.482	360.000	1.468.362	2.440.000
Instandhouding orgels/ luidklokken/uurwerken	24.313	0	0	0	24.313	12.500
Instandhouding terreinen	236.177	0	0	0	236.177	175.000
Exploitatie eigen objecten	247.348	0	590.735	0	838.082	585.000
Uitvoeringskosten eigen organisatie	646.843	0	0	0	646.843	525.714
Totaal instandhouding	2.207.561	0	646.217	360.000	3.213.778	3.738.214
Promotie						
Activiteiten inzake promotie en educatie	91.199	0	0	70.191	161.390	90.000
Schoolkerk	1.954	0	0	0	1.954	100.000
Festival Terug naar het begin	0	0	0	0	0	220.000
Website en digitalisering	20.723	0	0	0	20.723	15.000
Nagekomen kosten voorgaande jaren	85.433	0	0	0	85.433	0
Erfgoededucatie/diverse projecten	9.189	0	0	0	9.189	0
Administratieve dienstverlening derden	55.496	0	0	0	55.496	95.190
Uitvoeringskosten eigen organisatie	438.714	0	0	0	438.714	452.764
Totaal promotie	702.708	0	0	70.191	772.899	972.954

Kosten eigen fondsenwerving

	SOGK	St. Terug naar het begin	SDAK/BLG	Fondsen	Totaal 2021	Begroting 2021
T.b.v. donateurs						
Directe verwervingskosten	0	0	0	0	0	0
Bankkosten, accepten, etc.	0	0	0	0	0	0
Wervingsacties	21.669	0	0	0	21.669	30.000
Kosten nalatenschappen	9.264	0	0	0	9.264	7.500
Kosten actie kerkbehoud	0	0	0	0	0	0
Kosten winkel	7.907	0	0	0	7.907	1.000
	38.840	0	0	0	38.840	38.500
Uitvoeringskosten eigen organisatie fondsenwerving	47.462	0	0	0	47.462	16.283
Uitvoeringskosten eigen organisatie winkel	0	0	0	0	0	1.253
	86.302	0	0	0	86.302	56.036

Uitvoeringskosten eigen organisatie SOGK

	2021	2020
Personeelskosten		
Salariskosten	1.116.166	1.067.442
Personeelskosten via derden	16.350	14.576
	1.132.516	1.082.018
Aantal fte per ultimo boekjaar	15,56	14,53
Bestuurskosten		
Bestuurs- en vergaderkosten	13.128	1.350
Representatie	1.584	1.861
	14.712	3.211
Huisvestingskosten		
Schoonmaakkosten	12.504	10.953
Overig	21.882	23.618
	34.386	34.571
Organisatiekosten		
Telefoon	18.085	18.330
Kantoorbenodigdheden	21.563	8.471
Porti	12.737	10.375
Automatisering	89.779	62.337
Accountantskosten	22.315	27.618
Afschrijvingen	2.996	44.250
Bibliotheek en documentatiecentrum	13.993	12.119
Overig	38.364	19.204
	219.832	202.704
Totaal uitvoeringskosten eigen organisatie SOGK	1.401.446	1.322.504

Bezoldiging directie

Naam Functie	P. Wageman directeur
Dienstverband	
Aard (looptijd)	onbepaald
Uren	36
Parttime percentage	100
Periode	01/01 - 31/12
Bezoldiging	
<i>Jaarinkomen</i>	
Bruto loon / salaris	94.228
Vakantiegeld	7.343
Vaste eindejaarsuitkering	0
Jubileumuitkering	0
Totaal	101.571
Belaste vergoedingen/bijtellingsen	0
Pensioenlasten (wg deel)	15.507
Pensioencompensatie	0
Overige beloningen op termijn	0
Uitkeringen beëindiging dienstverband	0
Totaal 2020	117.078
<i>Totaal 2019</i>	<i>103.428 (per 20-1-2020 in dienst)</i>

Het jaarinkomen van de directie (in loondienst) blijft binnen het maximum van € 162.397 (1 fte/12 maand) volgens de Regeling beloning directeuren van goededoelenorganisaties. Ook het jaarinkomen, de belaste vergoedingen/bijtellingsen, de pensioenlasten en de overige beloningen op termijn samen, blijven binnen het in de regeling opgenomen maximum van € 209.000 per jaar. Voor een toelichting op het beleid en de uitgangspunten voor de directiebezoldiging verwijzen we naar het jaarverslag.

Bezoldiging bestuursleden

De leden van het bestuur, de Raad van Advies van de Stichting Oude Groninger Kerken en de leden van de Raad van Commissarissen van BLG ontvangen geen bezoldiging voor hun werkzaamheden. Er zijn geen leningen, voorschotten en garanties verstrekt aan bestuurders of rechtspersonen die in de consolidatie zijn betrokken. Het totaal aan gedeclareerde onkosten van de bestuursleden over 2021 bedraagt € 230 (2020 € 348).

Specificatie en verdeling van kosten naar bestemming

Bestemming	Doelstelling		Werving baten	Beheer en administratie	Totaal 2021	Totaal 2020
	Instand- houding	Promotie				
Personeelskosten	455.932	383.533	37.247	255.624	1.132.516	1.082.018
Bestuurskosten	5.902	4.947	493	3.369	14.712	3.211
Huisvestingskosten	13.794	11.564	1.153	7.875	34.386	34.571
Organisatiekosten	88.187	73.928	7.371	50.346	219.832	202.704
Totaal	563.815	473.972	46.444	317.215	1.401.446	1.322.504
			SOGK enkelvoudig			SDAK/BLG
			2018	2019	2020	2021
Kengetallen						
<i>In aantallen</i>						
Donateurs	6.021	6.187	6.066	6.451	0	
Objecten						
Kerken	91	93	96	97	1	
Synagogen	2	2	2	2	0	
Torens	9	9	9	9	0	
Kerkhoven	58	59	59	61	0	
Pastorieën	6	9	10	9	0	
Werknemers						
Aantal personen	17	17	18	19	0	
Aantal in fulltime functies (36-uur)	14,53	13,75	13,43	15,56	0	
<i>In euro's</i>						
Donaties	127.734	142.839	127.734	161.275		
Tijdschrift	77.963	78.568	77.963	16.573		
Besteding aan de doelstellingen	83,88%	88,42%	114,29%	92,37%		
Kosten eigen fondsenwerving	4,21%	4,08%	4,21%	5,12%		
Kosten beheer en administratie	6,18%	5,19%	6,18%	6,63%		

Bestemde reserves

Gebouwen, orgels, luidklokken

	Saldo	Mutatie	Saldo
	1-1-2021	2021	31-12-2021
Midwolde-grafmonument	75.100	-15.056	60.044
Niehove	5.669	-1.201	4.468
Godlinze	5.000	-2.851	2.149
Pieterburen	7.895	-775	7.120
Grijskerk	45.000	-45.000	0
Marum	5.993	-89	5.904
Hevekes	61.030	-65	60.965
Nuis	1.153	-245	908
Vierhuizen	55.770	-502	55.268
Overschild	49.999	0	49.999
Opwierde	0	0	0
Drieborg	183.600	0	183.600
Den Andel	44.953	-35.197	9.756
Westernieland	19.507	-365	19.142
Eenrum	146.128	-316	145.812
Uithuizen	142.450	-6.103	136.347
Tinallinge	33.291	-873	32.418
Synagoge Groningen	217.583	-8.730	208.853
Oldehove kerk	7.823	-150	7.673
Baflo toren en kerk	154.401	0	154.401
Niekerk hervormde kerk	34.932	-1.800	33.132
Westeremden gereformeerde kerk	30.851	-341	30.510
Ulrum hervormde kerk	48.500	-20	48.480
t Zandt toren en kerk	108.427	-87	108.340
Middelstum kerk	211.182	-60.515	150.667
Middelstum Carillon	35.095	0	35.095
Toornwerd toren	66.194	-43	66.151
Losdorp kerk en toren	11.804	-5.692	6.112
Spijk kerk en toren	185.878	-152.303	33.575
Bedum Goede Herder kerk	0	0	0

Vervolg op pagina 77

Vervolg van pagina 76

	Saldo	Mutatie	Saldo
	1-1-2021	2021	31-12-2021
Holwierde	52.624	-21.762	30.862
Bierum	150.085	-1.288	148.797
Termunten	189.565	-2.321	187.244
Midwolda	77.657	-3.405	74.252
Leermens	88.964	-8.142	80.822
Zeerijp	363.780	-7.012	356.768
Oude Pekela	25.662	0	25.662
Onderdendam	97.727	-517	97.210
Noordbroek	467.845	-5.997	461.848
Finsterwolde	78.549	-895	77.654
Meedhuizen	186.308	-4.185	182.123
Thesinge Gereformeerde kerk	98.175	-84	98.091
Grootegast	95.850	-43.560	52.290
Slochteren	323.200	-1.510	321.690
Grijskerk NH	226.854	-24.611	202.243
Loppersum	381.200	-2.102	379.098
Nieuwolda	112.131	0	112.131
Doezum	186.500	102.999	289.499
Kolham	124.900	0	124.900
Middelstum Doopsgezind	0	72.396	72.396
Noordlaren	0	117.600	117.600
Aa-kerk (SDAK)	48.870	0	48.870
Totaal objecten	5.371.654	-172.715	5.198.939
Roerende goederen	15.845	1	15.846
Educatieve activiteiten	21.370	0	21.370
Kerkhoven	55.248	475	55.723
Herwaarderingsreserve	1.469.800	157.000	1.626.800
Bevingsscahde	269.724	0	269.724
Gouden bomenfonds	106.515	-6.560	99.955
Liet Loudon Fonds	34.047	0	34.047
	7.344.203	-21.799	7.322.404

Enkelvoudige Balans per 31-12-2021 en 31-12-2020 (na bestemming exploitatiesaldo)

	31-12-2021				31-12-2020
	SOGK	SDAK/BLG	Fondsen	Totaal	Totaal
Activa					
Materiele vaste activa					
Gebouwen	102	1	0	103	105
Renovatie Remonstrantse kerk	0	1.003.016	0	1.003.016	1.112.503
Upgrading/uitbreiding Der Aa-Kerk	0	51.319	0	51.319	60.348
Noordaanbouw Der Aa-kerk	0	18.772	0	18.772	20.565
Inventaris kerkgebouwen (Inclusief kunstwerken)	0	0	0	p.m.	p.m.
Bedrijfsmiddelen	30.478	102.389	0	132.867	135.569
	30.580	1.175.497	0	1.206.077	1.329.090
Beleggingen					
Deposito's	884.444	0	0	884.444	891.147
Effecten	1.354.347	0	16.247.446	17.601.793	16.715.645
Onroerend goed	2.567.000	0	0	2.567.000	2.410.000
	4.805.791	0	16.247.446	21.053.237	20.016.792
Voorraden					
	3.032	0	0	3.032	10.926
Vorderingen					
– Debiteuren	157.428	0	0	157.428	117.249
– Omzetbelasting	0	0	0	0	0
– Overige vorderingen	1.289.617	655	43.410	1.333.682	63.663
– Overlopende activa	59.357	0	0	59.357	297.603
– Overlopende activa geconsolideerd	0	0	0	0	0
	1.506.402	655	43.410	1.550.467	478.515
Liquide middelen					
Onderhanden Projecten	1.256.591	2.109	2.055.077	3.313.777	2.872.603
	205.678	0	0	205.687	622.998
	7.808.083	1.178.261	18.345.933	27.332.277	25.330.923

	31-12-2021				31-12-2020
	SOGK	SDAK/BLG	Fondsen	Totaal	Totaal
Passiva					
Reserves en fondsen					
Continuïteitsreserve per 1 januari	690.000	254	0	690.254	690.254
Bij/af: exploitatiesaldo verslagjaar				0	0
Onttrekking continuïteitsreserve				0	0
Saldo continuïteitsreserve per 31 december	690.000	254	0	690.254	690.254
Reserve als bron van inkomsten	-497.203	-1.792.586	15.446.628	13.156.839	14.408.677
Mutatie reserve als bron van inkomsten	588.606	-513.977	1.234.632	1.309.261	-1.251.838
Saldo reserve als bron van inkomsten per 31 december	91.403	-2.306.563	16.681.260	14.466.100	13.156.839
Vrij besteedbaar t.b.v. activa bedrijfsmiddelen	0	787.590	0	787.590	875.100
Reserve waardeverschillen effecten	108.306	0	1.308.960	1.417.266	1.048.538
Bestemmingsreserves door bestuur bepaald	7.274.334	48.070	0	7.322.404	7.344.203
	8.164.043	-1.470.649	17.990.220	24.863.614	23.114.934
Saldo per 31 december					
Vastgelegd vermogen					
Bestemmingsfondsen door derden bepaald	1.639.252	0	0	1.627.892	1.627.892
	9.803.295	-1.470.649	17.990.220	26.322.866	24.742.826
Totaal eigen vermogen					
Vreemd vermogen					
Schulden op lange termijn					
<i>Direct dienstbaar aan de doelstelling</i>					
Hypotheek	67.500	0	0	67.500	0
Kortlopende schulden					
– Crediteuren	378.042	-630	14.896	392.308	396.631
– Omzetbelasting	0	0	0	0	7.200
– Overlopende passiva	326.101	64.563	0	390.664	49.582
– Overlopende passiva geconsolideerd	158.936	0	0	158.934	134.684
– Herrubricering overlopende passiva geconsolideerd	-2.925.791	2.584.977	340.817	5	0
	-2.062.712	2.648.910	355.713	941.911	588.097
	7.808.083	1.178.261	18.345.933	27.332.277	25.330.923

	2021			2020
	SOGK	SDAK/BLG	Fondsen	Totaal
Bijdragen van donateurs	161.275	0	0	161.275
Nalatenschappen	1.053.080	0	0	1.053.080
Giften	470.208	0	0	470.208
Baten winkel	2.388	0	0	2.388
	1.686.951	0	0	1.686.951
Kosten eigen fondsenwerving / winkel	-86.302	0	0	-86.302
In procenten van de baten eigen fondsenwerving	5%	0%	0%	22%
Resultaat tijdschrift	-61.927	0	0	-61.927
Resultaat uit eigen fondsenwerving	1.538.722	0	0	1.538.722
Inkomsten uit eigen objecten	318.760	26.955	-	345.715
Resultaat beleggingen	146.424	0	2.003.571	2.149.995
Diverse baten	596.813	0	-	596.813
Bijdragen particuliere fondsen	350.905	0	-	350.905
Overheidssubsidies	1.301.319	17.775	-	1.319.094
Beschikbaar voor de doelstellingen	4.252.943	44.730	2.003.571	6.301.244

Transport:

	SOGK	2021 SDAK/BLG	Fondsen	Totaal	2020 Totaal
Beschikbaar voor de doelstellingen	4.252.943	44.730	2.003.571	6.301.244	2.997.895
Besteed aan de doelstellingen					
Instandhouding	2.207.561	646.217	360.000	3.213.778	3.221.378
Promotie	702.708	0	70.191	772.899	646.877
Beheer en administratie	317.215	0	0	317.215	250.047
Totaal besteed aan de doelstellingen	3.227.484	646.217	430.191	4.303.892	4.118.302
Mutatie onderhanden projecten	-417.311	0	0	-417.311	-294.647
Tekort/overschot	-608.148	-601.487	1.573.380	-1.580.041	-1.415.054
Mutatie bestemmingsfondsen door derden bepaald	-11.360	0	0	-11.360	3.543
Mutatie bestemmingsreserves door bestuur bepaald	21.798	0	0	21.798	-653.778
Mutatie reserve waardeverschillen	-29.980	0	-338.748	-368.728	725.941
Mutatie vrij besteedbaar	0	87.510	0	87.510	87.510
Mutatie continuïteitsreserve	0	0	0	0	0
Mutatie reserve als bron van inkomsten	-588.606	513.977	-1.234.632	-1.309.261	1.251.838
	-608.148	601.487	-1.573.380	-1.580.041	1.415.054

Toelichting op de enkelvoudige Balans en Staat van baten lasten

Inzake de algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening alsmede de grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat en de toelichting op de onderscheiden posten van de balans en staat van baten en lasten wordt verwezen naar de waarderingsgrondslagen zoals opgenomen in het voorwoord van de geconsolideerde jaarcijfers.

Gebeurtenissen na balansdatum

Evenals in 2020 heeft de stichting als gevolg van het Coronavirus 2021 een groot deel van haar activiteiten moeten staken. Het onderhoud aan onze kerken, uiteraard met inachtneming van de nodige voorzorgsmaatregelen, heeft gelukkig grotendeels doorgang gevonden. De stichting heeft geen gebruik hoeven te maken van de in 2020 verkregen gelden uit de NOW-1 regeling. Deze revenuen zijn in boekjaar 2021 tegengeboekt. Reden hiervoor is dat de stichting in financieel opzicht in zeer beperkte mate afhankelijk is van publieksinkomsten. Het wekken van belangstelling voor ons cultureel erfgoed door middel van openstelling en het organiseren van activiteiten wordt laagdrempelig in de markt gezet teneinde zoveel mogelijk mensen te kunnen laten genieten van onze collectie. Het is met name de onmogelijkheid publieke belangstelling te wekken die de stichting zorgen baart ten tijde van een pandemie. De Stichting kent een gezonde vermogens- en liquiditeitspositie. Hierdoor heeft zij in 2021 aan al haar financiële verplichtingen voldaan. Wij verwachten dat het jaar 2022 een herstart wordt van al onze publiekstoegankelijke activiteiten. Hiermee worden de monumentale kerken in de provincie Groningen, na twee jaar pauze, gerichter onder de aandacht gebracht bij een breed publiek.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

De controleverklaring is toegevoegd aan de jaarstukken.

Lijst van bezit

Eind 2021 was het bezit van de stichting als volgt:

Kerk	Jaar van aanwinst				
Adorp	1979	Marum	1994	Tinallinge	2010
Appingedam – Molukse kerk	2014	Meedhuizen	2017	Tolbert	1977
Baflo	2015	Middelbert	1974	Uithuizen	2010
Bedum – Ger.kerk	2014	Middelstum	2014	Ulrum	2013
Beerta	2003	Middelstum	2021	Usquert	1977
Bierum	2014	Midwolde	1971	Vierhuizen	2002
Breede	1992	Midwolda	2014	Visvliet	1973
Den Andel	2008	Niebert	1977	Wehe-den Hoorn	1974
Den Ham	1978	Niehove	1975	Westeremden	1973
Den Horn	2011	Niekerk	2013	Westeremden – Ger.kerk	2013
Doezum	2020	Nieuw Beerta	2003	Westernieland	2008
Eenum	1973	Nieuw Scheemda	1981	Westerwijtwerd	1971
Eenrum	2008	Nieuwolda	2020	Wirdum	1981
Engelbert	2000	Niezijl	1999	Wittewierum	1977
Feerwerd	1977	Noordbroek	2016	Woltersum	1996
Fransum	1979	Noordlaren	2021	't Zandt	2015
Finsterwolde	2016	Noordwijk	1999	Zeerijp	2015
Garmerwolde	2003	Nuis	2001	Zuidwolde	1975
Garnwerd	1973	Oldehove	2013	Zuurdijk	1974
Godlinze	1979	Onderdendam – Ger. kerk	2015		
Groningen – Rem. kerk	2004	Obergum	1970		
Grootegast	2018	Oosternieland	1981		
Grijskerk	2019	Oosterwijterwerd	1979		
Grijskerk – Doopsgez. kerk	1984	Oostum	1970		
Harkstede	2017	Oude Pekela	2015		
Heveskes	1996	Opwierde	2003		
Holwierde	2014	Oudeschans	1973		
Hornhuizen	1978	Overschild	2002		
Kiel-Windeweer	1986	Pieterburen	1981		
Klein Wetsinge	2003	Saaxumhuizen	1974		
Kolham	2020	Sappemeer	2006		
Krewerd	1983	Scheemda	2001		
Kropswolde	2005	Slochteren	2018		
Leegkerk	1970	Solwerd	1992		
Leermens	2015	Spijk	2014		
Lettelbert	1977	Stitswerd	1973		
Loppersum	2019	Termunten	2014		
Losdorp	2014	Thesinge	1971		
Marsum	1981	Thesinge – Ger. kerk	2018		

Synagogen		Jaar van aanwinst				Andere bezittingen		Jaar van aanwinst		
Groningen	2009					Appingedam-Synagoge	w	2010	Beklemde gronden	bg
Appingedam	2010					Appingedam-Molukse kerk	te	2014	Dakruiter	dr
						Den Horn	te	2011	Klokkenstoel	kl
						Drieborg	p/v	2019	Lijkhuisje	l
						Garmerwolde	v	2003	Pastorie met tuin	p
Torens	Jaar van aanwinst					Grijskerk	p/dr	2019/2020	Tuin	t
Baflo	2013					Holwierde	bg	2015	Tuinhuisje	tui
Den Andel	2008					Kiel-Windeweer	p	1986	Terrein	te
Garmerwolde	2003					Klein Wetsinge	te	2003	Viskenij	vi
Kloosterburen	1975					Kommerzijl	bg	2015	Verenigingsgebouw	v
Slochteren	2018					Marum	l	1994	Beheerderswoning	w
Toornwerd	2014					Middelstum	p	2014		
Uitwierde	1971					Nieuw Beerta	te	2003		
't Zandt	2014					Noordbroek	v	2016		
Zeerijp	2015					Noordwijk	l	1999		
						Onderdendam	p/te	2015		
						Opwierde	l	2003		
						Oudeschans	p	1973		
						Overschild	te	2002		
						Pieterburen	t/tui/v	2003		
						Slochteren	p/vi/v	2018		
						Solwerd	kl	1992		
						Scheemda e.o.	bg	2001		
						Tinallinge	v	2010		
						Thesinge	l	2003		
						Ulrum	p/v	2019/2013		
						Westeremden	te	2000/2013		
						Wierhuizen	l	2003		
						Woltersum	te/v/p	1996/2003		
Kerkhoven		Jaar van aanwinst								
Baflo	2015	Meedhuizen	2017	Thesinge – Ger. Kerk	2018					
Bierum	2014	Middelstum	2014	Tinallinge	2010					
Breede	1992	Midwolda	2014	Tolbert	2008					
Den Andel	2008	Niekerk	2013	Toornwerd	2014					
Eenum	2005	Niezijl	1999	Uithuizen	2010					
Eenrum	2008	Noordbroek	2019	Ulrum	2013					
Feerwerd	2004	Noordwijk	1999	Vierhuizen	2002					
Fransum	1979	Obergum	1970	Visvliet	2001					
Garmerwolde	2003	Oldehove	2013	Wehe Den Hoorn	1974					
Garnwerd	2004	Oosternieland	1996	Westerwijtwerd	1988					
Garsthuizen	2013	Oosterwijtwerd	2015	Westernieland	2008					
Godlinze	2015	Oostum	2004	Wierhuizen	2003					
Grootegast	2018	Opwierde	2003	Wirdum	2003					
Grijskerk	2019	Pieterburen	1998	Wittewierum	1992					
Heveskes	1996	Scheemda	2001	Woltersum	1996					
Holwierde	2014	Slochteren	2018	't Zandt	2015					
Krewerd	1983	Solwerd	1992	Zeerijp	2015					
Leermens	2015	Spijk	2014	Zuurdijk	1993					
Losdorp	2014	Termunten	2014	Zuidwolde	2001					
Marsum	1993	Thesinge	1992							

Colofon

Aan dit jaarverslag werkten mee

Inge Basteleur
Jur Bekooy
Annemarie Bembom
Martha Bijl
Jan Borgers
Marius Breukink
Rebecca Compaan
Margreet Eriks
Chris de Graaf
Johanna Kloosterhuis
Luvina van Nuysenburg
Marcel van Santen
Tekla Slangen
Christiaan Velvis
Miriam van der Waart
Marlies Voorma
Patty Wageman
Stieneke Wierda

Vormgeving

Jochem.studio

Fotografie

Voorzijde: Stefanuskerk van Finster-
wolde met losstaande toren.
Foto Sake Elzinga.
Achterzijde: Kerk van Marsum.

Drukwerk

MarneVeenstra, Groningen

Uitgave

Stichting Oude Groninger Kerken, 2022

Onze projecten werden mede financieel mogelijk gemaakt dankzij

Bredius-Stichting
Donateurs van de Stichting Oude Groninger Kerken
Fonds Eemsmond
Gemeente Groningen
Het Gouden Bomenfonds
Klinkend Erfgoed van Rijksdienst Cultureel Erfgoed
M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting
Meindersma-Sybenga-Stichting
Nationaal Programma Groningen, Groot Onderhoud
en Restauratie Rijksmonumenten Groningen (GRRG)
Olga Heldring Fonds
Opbrengsten Actie Kerkbehoud 2019
Prins Bernard Cultuurfonds
Protestantse gemeente Spijk-Losdorp
Provincie Groningen in het kader van de subsidieregeling
Restauratie Rijksmonumenten Provincie Groningen (BRRG)
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (SIM-subsidie)
Silas Groep
Stichting Commizzie 't Zandt
Stichting Dinamo Fonds
Stichting Groninger Klokken- en Orgelfonds
Stichting J.B. Scholtenfonds
Stichting Marthe Havinga Fonds
Stichting TBI Fundatie
Stichting tot Behoud van het Nederlandse orgel

